Դ.Թումասյան

Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում
(Մոդուլ 8)

Երևան 2011

Երեմյան Ա., Թումասյան Դ., Ղամբարյան Ա., Պետրոսյան Տ. Հայաստանի Հանրապետությունում մարդու թրաֆիքինգի և շահագործման դեմ պայքարի իրավական հիմունքները (ձեռնարկ դասավանդողների համար): Երևան. «Առողիկ» Հրատ., 2011, 340 էջ:

ISBN 978-92-9235-881-5

Սույն ձեռնարկը նախատեսված է իրավապահ մարմինների աշխատակիցների, ինչպես նաև աշխատանքային տեսուչների վերապատրաստման ընթացքում «Մարդու թրաֆիքինգի և շահագործման դեմ պայքարի իրավական հիմունքները» դասավանդողների համար: Այդ նպատակով դասավանդողներին ներկայացվում է դասավանդման ընդհանուր մեթոդաբանությունը և ըստ կոնկրետ մոդուլների՝ տրամադրվում են դասավանդման համար անհրաժեշտ նյութեր և դասավանդման մեթոդիկայի վերաբերյալ խորհուրդներ: Ձեռնարկը կարող է օգտակար լինել նաև ԲՈՒՀ-երում և այլ հաստատություններում ու կառույցներում մարդու թրաֆիքինգի և մարդու շահագործման դեմ պայքարի իրավական հիմնախնդիրների ուսումնասիրությամբ զբաղվող անձանց համար:

Ձեռնարկը կազմելուն և հրատարակելուն աջակցել են Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության կազմակերպության (ԵԱՀԿ) և Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության (ԱՄԿ) Երևանի գրասենյակները՝ ԵՄ ֆինանսավորմամբ: Հեղինակների խումբն իր երախտագիտությունն է հայտնում այս ձեռնարկի ստեղծմանն աջակցող կազմակերպություններին, ինչպես նաև ձեռնարկի խմբագիր, իրավագիտության թեկնածու Ա. Խորխոռունուն:

Ձեռնարկում ներկայացված տեսակետներն արտացոլում են հեղինակների մոտեցումները, որոնք կարող են չհամընկնել սույն ձեռնարկի հրատարակմանն աջակցող կազմակերպությունների տեսակետներին:

Բովանդակություն

1. Ներածական մաս
2. Դասախոսին տրամադրվող նյութեր
2.1. Թրաֆիքինգի կանխարգելման էությունը և բովանդակությունը
2.2. Թրաֆիքինգի սոցիալական կանխարգելումը
2.3. Թրաֆիքինգի կանխարգելման գործընթացում միջազգային և հասարակական կազմակերպությունների մասնակցությունը
2.4. ՀՀ-ում թրաֆիքինգի կանխարգելման գործընթացում որոշ մարմինների (ոստիկանության, սահմանապահ զորքերի, դատարանների, դատախազության, փաստաբանների ու աշխատանքային տեսչության) գործունեությունը, դերն ու նշանակությունը
3. Նյութեր բաժանման համար
4.Հարցեր քննարկման համար
5. Սլայդներ

1. Ներածական մաս

Ներկայացնել թրաֆիքինգի կանխարգելման էությունը և բովանդակությունը: Ներկայացնել թրաֆիքինգի սոցիալական կանխարգելման էությունը և բովանդակությունը, ինչպես նաև թրաֆիքինգի կանխարգելման գործընթացում միջազգային և հասարակական կազմակերպությունների մասնակցությունը: Հակիրճ մեկնաբանել թրաֆիքինգի կանխարգելման գործընթացում միջազգային համագործակցությունը: Ծանոթացնել ՀՀ-ում թրաֆիքինգի կանխարգելման գործընթացում որոշ մարմինների (ոստիկանության, սահմանապահ զորքերի, դատարանների, դատախազության, փաստաբանների ու աշխատանքային տեսչության) գործունեությանը, դերին ու նշանակությանը:

Ներկայացրե՛ք մոդուլի կառուցվածքը և նրա նպատակները:

Մոդուլի նպատակները հետևյալն են՝

- բացատրել թրաֆիքինգի կանխարգելման էությունը, մեկնաբանել դրա բովանդակությունը և տալ հիմնական ուղղությունները՝ շեշտադրելով, որ թրաֆիքինգը բարդ հանցագործություն է և դրա դեմ պայքարը պետք է իրականացվի համալիր,
- ներկայացնել թրաֆիքինգի դեմ պայքարի հնարավոր եղանակները,
- ունկնդիրներին ներկայացնել թրաֆիքինգի սոցիալական կանխարգելումը, դրա էությունն ու նշանակությունը թրաֆիքինգի դեմ պայքարի գործընթացում և դրա առանձնահատկությունները,
- ներկայացնել թրաֆիքինգի կանխարգելման գործընթացում միջազգային և հասարակական կազմակերպությունների մասնակցությունը, առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնել համագործակցության հիմնահարցերին,

- առանձին ներկայացնել ՀՀ-ում թրաֆիքինգի կանխարգելման գործընթացում որոշ մարմինների գործունեությունը, դերն ու նշանակությունը, մասնավորապես՝ ոստիկանության, սահմանապահ զորքերի, դատարանների, դատախազության, փաստաբանների ու աշխատանքային տեսչության:

2. Դասախոսին տրամադրվող նյութեր

2.1. Թրաֆիքինգի կանխարգելման էությունը և բովանդակությունը

Հիշեցրե՛ք ունկնդիրներին, որ Պալերմոյի 2000 թ. 2-րդ Արձանագրությունն ունի երեք հիմնական նպատակներ, որոնցից մեկը թրաֆիքիգի կանխարգելումը և դրա դեմ պայքարն է, հատուկ ուշադրություն դարձնելով կանանց և երեխաներին:

Բացի այդ, հիշեցրե՛ք ԵԽ Կոնվենցիայի նպատակներից մեկը, որի համաձայն պետք է կանխարգելել այս հանցագործությունը ու պայքարել թրաֆիքինգի դեմ՝ երաշխավորելով գենդերային հավասարությունը:

Մեկնաբանեք առկա տարբերությունը և ներկա դրությամբ գենդերային հավասարության գերակայությունը:

Այնուհետև հիշեցրե՛ք Մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի ազգային ծրագրերի մասին և 2010-2012 թթ. Ազգային ծրագրի որոշ գործառույթները, որոնք վերաբերում են կանխարգելմանը և թրաֆիքինգի դեմ պայքարին:

Դասավանդողի ուշադրությանը

Թրաֆիքինգի կանխարգելումը փոխկապակցված է հանցագործությունների ընդհանուր կանխարգելման հետ, բայց ունի իր առանձնահատկությունները:

Ընդհանրապես, հանցագործության կանխարգելում ասելով՝ պետք է հասկանալ այնպիսի միջոցների և դրանք իրականացնող սուբյեկտների համակարգ, որն ուղղված է՝

- հանցավորության և նրա առանձին տեսակների պատճառների, ինչպես նաև նպաստող պայմանների հայտնաբերմանը, վերացմանը և չեզոքացմանը,
- որոշակի տարածքում այնպիսի պայմանների ու հանգամանքների հայտնաբերմանը և վերացմանը, ո-

րոնք հանցագործության կատարման ամենիջական շարժառիթներ են,

- ազգաբնակչության կազմում քրեածին բարձր ռիսկի խմբերի հայտնաբերմանը և այդ ռիսկի նվազեցմանը,

- այնպիսի անձանց հայտնաբերմանը, որոնց վարքը վկայում է նրանց կողմից հանցագործության կատարման հավանականության մասին և նրանց նկատմամբ զսպող և վերադաստիարակող միջոցների կիրառմանը (անհրաժեշտության դեպքում այդ միջոցները կարող են կիրառվել նաև նրանց մերձավորների նկատմամբ):[1]

Անհրաժեշտ է նշել, որ այս գլխում «հանցագործությունների կանխարգելում» և «հանցավորության կանխարգելում» եզրույթներն օգտագործվելու են որպես հոմանիշներ: Բայց հանցագործության կանխարգելման մասին կխոսվի այն ժամանակ, երբ անհրաժեշտ է նշել այդ գործողության կոնկրետ դեպքերի, նրանց ուղղվածության մասին, իսկ հանցավորության կանխարգելման մասին՝ երբ անհրաժեշտ է նշել այս երևույթը ընդհանուր առմամբ:

Մեկնաբանե՛ք, որ հանցավորության կանխարգելման գործունեությունը պետության կողմից իրականացվող ազգային անվտանգության քաղաքականության բաղկացուցիչ մասն է: Կանխարգելիչ միջոցառումները պլանավորվում են պետության իրավասու մարմինների կողմից և ունեն որոշակի ժամանակային տևողություն, ինչից ելնելով լինում են 3 տեսակի՝ երկարատև, կարճատև և անհապաղ:

Նշե՛ք, որ հանցավորության կանխարգելումը փոխկապակցված տարրերի համակարգ է, որոնց ինտեգրման արդյունքում ձևավորվում են՝

---

[1] Криминология/ Под ред. В.Н. Кудрявцева.-М.: “Юрист”, 2002.-С.279-280.

- հանցավորության կանխարգելման մոտեցման մշակումը՝ որպես սոցիալ-իրավական կարգավորման և ղեկավարման տարր,

- փոխկապակցված խնդիրների և ուղղություններ-ի առանձնացում, որոնք կհանգեցնեն գլոբալ, տեղային և անհատական փոխհամագործակցման,

- քրեածին գործընթացի վրա ազդեցության իրա-կանացումը՝ հանցագործ անհատների վրա ազդեցութ-յուն ունենալով,

- հասարակության բոլոր ոլորտների ընդգրկումը կանխարգելիչ գործընթացում,

- ճնշող և զսպող գործողությունների համակցութ-յան կիրառումը քրեածին գործընթացի վրա,

- նպատակաուղղված գործողությունը կազմա-կերպված, ինչպես նաև մասնագիտացված հանցավոր կառույցների հայտնաբերման և չեզոքացման ուղղութ-յամբ և այլն:

<u>Դասավանդողի ուշադրությանը</u>

Հանցագործությունների կանխարգելման գոր-ծընթացը ամբողջությամբ, և մասնավորապես թրաֆի-քինգի առումով, նախատեսում է ինչպես ընդհանուր պե-տական միջոցառումներ, ինչպիսիք են՝ տնտեսական, սոցիալական, գաղափարախոսական, իրավական և դաստիարակչական, այնպես էլ հատուկ, որոնք իրակա-նացվում են իրավապահ մարմինների կողմից: Այդ գոր-ծողություններն իրենց հերթին նույնպես կարող են լինել ընդհանուր և հատուկ:

Համաձայն պրոֆ. Ա. Մ. Բանդուրկայի՝ թրաֆի-քինգի կանխարգելման առավել արդյունավետ միջոցա-ռումներից են՝

- ազգաբնակչության հետ տարվող իրավական, քարոզչական և բացատրական աշխատանքները,

- թրաֆիքինգի և նրան նպաստող պայմանների ժամանակին հայտնաբերումը և չեզոքացումը,

- մեղավորների և տուժողների հայտնաբերմանն ուղղված օպերատիվ-հետախուզական գործունեության ակտիվացումը և թրաֆիքինգի դեմ պայքարում առկա թերությունների վերացումը,

- թրաֆիքինգի դեմ պայքարի գործընթացում ոստիկանության և հասարակության ներգրավումը[2]:

Ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Թրաֆիքինգի կանխարգելման առավել արդյունավետ միջոցառումներից են» վերնագրով սլայդը:

Դասավանդողի ուշադրությանը

Թրաֆիքինգին նպաստող պայմանների և պատճառների բացահայտման գործընթացում կարևորվում են իրավապահ մարմինների կողմից ուսումնասիրվող հանցավորության վիճակը բնութագրող տվյալների վերլուծությունը, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների իրականացումը, քրեական գործերի ուսումնասիրությունը, պաշտոնատար անձանց, հասարակական կազմակերպությունների, առանձին քաղաքացիների դիմումների և հայտարարությունների, զանգվածային լրատվության միջոցներում առկա հոդվածների և գովազդի ուսումնասիրությունը և անհրաժեշտության դեպքում համապատասխան ընթացք տալը, վկաների և ականատեսների մանրազնին հարցաքննությունը և այլ գործողությունները:

Թրաֆիքինգի կանխարգելման գործում արդյունավետ միջոց է նաև ազգաբնակչության հետ տարվող իրավական, քարոզչական և բացատրական աշխատանքների իրականացումը: Այդ աշխատանքներով պետք է բարձրացնել անձանց իրավագիտակցությունը թրաֆիքինգին վերաբերող հարցերի շուրջ: Այն պետք է իրականացնել քննարկումների, հանդիպումների, «կլոր

---

[2] Бандурка А.М., Противодействие торговле людьми.- Киев-Харьков, 2003.-С.190-192.

սեղանների», դասախոսությունների, սեմինար պարապմունքների միջոցով: Ընդ որում, այս աշխատանքները պետք է իրականացվեն ոչ միայն խոշոր քաղաքներում, այլ նաև քաղաքատիպ ավաններում, գյուղերում և այլ վայրերում, և ոչ միայն հասարակական կազմակերպությունների, այլ նաև պետական մարմինների միջոցներով:

Ի գիտություն ունկնդիրներին

Հայտնի են դեպքեր, երբ արտասահմանյան երկրներում նմանատիպ բացատրական աշխատանքների ընթացքում հայտնաբերվել են թրաֆիքինգի փորձի դեպքեր: Ներկայումս ՀՀ-ում նմանատիպ աշխատանքներ հիմնականում իրականացնում են միջազգային և հասարակական կազմակերպությունները, որոնց աջակցում են նաև պետական լիազորված մարմինների ներկայացուցիչները:

Այստեղ հարկ է թվարկել միջազգային (ԵԱՀԿ, ԱՄԿ, ՄԱԶԾ և այլն) և ազգային (ԱՄՔՈՐ, «Հույս և օգնություն» ՀԿ, պետական մարմիններ և այլն) կազմակերպություններ, որոնք իրականացնում են թրաֆիքինգի կանխարգելիչ միջոցառումներ:

ՀՀ-ում պետական մարմիններից բացատրական աշխատանքներ իրականացվել են ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության, ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության, ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության, ՀՀ արտաքին գործերի նախարարության և այլ մարմինների կողմից:

Ունկնդիրներին կարող են բաժանվել այդ կազմակերպությունների կողմից հրատարակված՝ թրաֆիքինգի դեմ պայքարին ու կանխարգելմանը նվիրված բուկլետներ, թերթոններ և այլն:

Կանխարգելիչ միջոցառումների առաջնահերթ իրականացման ուղղությունները

Ընդհանուր կանխարգելիչ միջոցառումները առաջնահերթ պետք է իրականացվեն այն անձանց հայտ-

նաբերման ուղղությամբ, ովքեր կարող են ներգրավված լինել թրաֆիքինգի մեջ, և բացատրական ու կանխարգելիչ աշխատանքը պետք է առաջնահերթ տարվի նույնպես նրանց հետ: Նրանց թվում են՝

- այն անձինք, ովքեր նախկինում դատապարտվել են թրաֆիքինգի կամ հարակից հանցագործության (հանցագործությունների) համար, և նրանց շրջապատի անձինք,
- այն անձինք, ովքեր ցոփ ու շվայտ կյանք են վարում՝ խախտելով բարոյականության նորմերը,
- հասարակաց տներ ստեղծող կամ այնտեղ աշխատող անձինք, կավատները, հասարակաց տան գործունեությանն օժանդակող անձինք,
- ամուսնական կամ աշխատանքային գործակալությունների աշխատակիցները, որոնք առաջարկում են ամուսնություն կամ աշխատանք արտերկրում,
- այն անձինք, ովքեր մի քանի անգամ արդեն մեկնել են արտերկիր՝ աշխատանքի և այլն:

Այս անձանց հետ տարվող աշխատանքը պետք է ուղղված լինի՝

- նրանց մոտ հանցավոր դիտավորության վերացմանը, նրանց մտածելակերպի փոփոխմանը,
- այն պայմանների չեզոքացմանը, որոնք նպաստում են հանցագործության կատարմանը կամ այնպիսի պայմանների ստեղծմանը, որոնք կդարձնեն անհնարին կամ կդժվարացնեն հանցագործության կատարումը,
- հանցավոր խմբերի ձևավորումը խոչընդոտելուն կամ արդեն իսկ ձևավորվածների «կազմալուծմանը»,
- այդ անձանց մոտ այլ հանցակիցների նկատմամբ անվստահության ստեղծմանը,
- այնպիսի փաստերի ներկայացմանը, որոնք անձի մոտ կառաջացնեն վախ պատժի և պատասխանատվության նկատմամբ:

Ընդհանուր կանխարգելիչ միջոցառումներից է նաև իրավապահ մարմինների աշխատակիցների համագործակցությունը բժշկական հաստատությունների և նրանց աշխատակիցների հետ, որոնց միջոցով իրավապահ մարմինները կարող են իրազեկվել հնարավոր տուժողների կամ ականատեսների մասին: Իրավապահ մարմինների աշխատակիցները հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնեն այն անձանց, ովքեր բուժվում են սեռավարակներից, սեռական օրգանների տարբեր աստիճանի վնասվածքներից, ընդհատում են հղիությունը, գտնվում են ֆիզիկական և/կամ հոգեբանական հյուծվածության վիճակում, գերլարվածության վիճակում և այլն, քանի որ սեռական շահագործման դեպքում այս հետևանքները առավել հաճախ են հանդիպում:

Նշե՛ք, որ թրաֆիքինգի կանխարգելման ու ազդեցության այս եղանակները սպառիչ չեն, և պրակտիկայում կարող են կիրառվել այլ մեթոդներ, որոնք կոնկրետ պայմաններում կլինեն անհրաժեշտ և առավել նպատակահարմար: Իսկ դա որոշվում է կոնկրետ դեպքի հետ կապված կոնկրետ միջոցառումներ իրականացնելիս:

Թրաֆիքինգը հնարավոր է կանխարգելել տարբեր եղանակներով, օրինակ՝ մոնիթորինգի, իրազեկության բարձրացման և կրթության կամ դասընթացների միջոցով: Սա իրականացվում է զանգվածային լրատվամիջոցներում ներկայացվող քարոզարշավներով, թռուցիկների բաժանմամբ (օրինակ՝ հյուպատոսական գրասենյակներում, դպրոցներում, մանկատներում), հեռախոսային «Թեժ գծեր»-ով, սահմանային անցակետերում իրականացվող տարբեր նպատակային միջոցառումներով և այլն:

Իրավապահները կարող են խորհրդատվական դերակատարում ունենալ նման քարոզարշավի նախապատրաստման փուլում և ներդնել իրենց փորձը: Սա միանշանակ կհանգեցնի դրական արդյունքի, քանի որ

իրավապահները ոչ միայն կարող են պրակտիկ օրինակներով ներկայացնել թրաֆիքինգի դեմ պայքարի հնարքներն ու միջոցները, այլ նաև մասնագիտորեն մեկնաբանել դրանցից յուրաքանչյուրի բովանդակությունն ու առանձնահատկությունները:

Այնուհետև ներկայացրե՛ք թրաֆիքինգի վերաբերյալ տեղեկատվության հավաքագրումը՝ որպես կանխարգելման գործիքներից մեկը: Հատկապես նպաստավոր է օգտագործվող նոր մեխանիզմների հայտնաբերման համար ազգային և տեղական միջգերատեսչական «կլոր սեղան»-ների օգնությամբ իրականացվող տեղեկատվության փոխանակումը:

Ոստիկանության աշխատակիցները կարող են նույնպես մասնակցել համայնքներում, դպրոցներում, համալսարաններում և այլ վայրերում անցկացվող տարբեր կրթական քարոզարշավներին: Հասարակական կազմակերպությունների հետ միասին նրանք կարող են մասնակցել դասախոսություններին՝ բերելով թրաֆիքինգի գործնական օրինակներ:

Նշե՛ք, որ այդպիսի դասախոսությունների կազմակերպումը դրական արդյունք է տվել նաև այլ պետություններում[3]*:*

Այնուհետև կատարե՛ք անդրադարձ ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների հարցերով գերագույն հանձնակատարի կողմից առաջարկվող սկզբունքներին և ուղեցույցին (սկզբունք թիվ 1), որը նախատեսում է, որ «Թրաֆիքինգի կանխարգելմանն ուղղված ռազմավարությունը պետք է որպես թրաֆիքինգի հիմնապատճառ անդրադառնա պահանջարկին, իսկ պետությունները և միջկառավարական կազմակերպությունները պետք է ապահովեն, որպեսզի իրենց միջամտություններն անդրադառնան այն գործոնների վրա, որոնք մեծացնում են խոցե-

[3] Anti-Trafficking Training for Frontline Law Enforcement Officers. Background reader, Vienna, 2006, p.34

լիությունը թրաֆիքինգի նկատմամբ, այդ թվում՝ գենդերային անհավասարությանը, աղքատությանը և խտրականության բոլոր ձևերին»: Թրաֆիքինգի իրականացման մեջ ներգրավված բոլոր պետական պաշտոնյաները պետք է կանգնեն դատարանի առջև, իսկ դատապարտվելու դեպքում՝ համապատասխան պատիժ կրեն: Պալերմոյի արձանագրության 9-րդ հոդվածը պահանջում է կանխարգելման համընդգրկուն ռազմավարություն ընդունել՝ այդ թվում անդրադառնալով թրաֆիքինգի զոհերի խոցելիությանը նպաստող սոցիալական և տնտեսական պատճառներին:

Դասավանդողը պետք է ուշադրություն դարձնի հետևյալ հարցերին՝

Թրաֆիքինգի դեպքերը նվազեցնելու և խնդրի դեմ պայքարելու համար Հայաստանի կառավարությունը մայրաքաղաքում և մարզերում պետական զբաղվածության գործակալության հովանու ներքո պետք է պաշտոնապես արտոնագրված գործակալությունների ցանց ստեղծի՝ բնակչությանն աշխատանք փնտրելու ծառայություններ մատուցելու և արտասահմանում աշխատանք գտնելու օրինական ուղիների մասին վստահելի տեղեկության տրամադրումը ապահովելու համար: Սա հնարավոր կդարձնի աշխատանք գտնելն անհրաժեշտ փաստաթղթերի ստորագրմամբ, որոնցում ամրագրված կլինեն արտասահմանում կատարվելիք աշխատանքներին վերաբերող հիմնական դրույթները:

Ունկնդիրների հետ քննարկեք այս գաղափարը:

Այնուհետև պետք է ունկնդիրների ուշադրությունը դարձնել զոհերին աջակցություն տրամադրելով ռեվիկտիմիզացիան կանխելու հիմնախնդրին, այսինքն՝ կրկնակի թրաֆիքինգից տուժող դառնալու հավանականության նվազեցմանը:

Թրաֆիքինգի դեմ պայքարում մեծ նշանակություն ունի թրաֆիքինգից տուժած անձանց ցուցաբերվող

օգնությունը: Ինչպես բազմիցս նշվել է միջազգային կազմակերպությունների հրատարակած ձեռնարկներում և զեկույցներում պետությունները պետք է նաև հաշվի առնեն այն գործոնները, որոնց պատճառով մեծանում է խոցելիությունը թրաֆիքինգի նկատմամբ, ներառյալ անձանց սոցիալական անհավասարությունը, աղքատությունը և խտրականության ու գործատուներից կանխակալ վերաբերմունքի բոլոր ձևերը: Կանխարգելման արդյունավետ ռազմավարությունները պետք է հիմնված լինեն առկա փորձի և ստույգ տեղեկությունների վրա:

Ունկնդիրներին պարտադիր ծանոթացրե՛ք թրաֆիքինգի դեմ պայքարում իրականացվող միջոցառումների նպատակահարմարությանը՝ շեշտադրելով պետության դերակատարումը այդ հարցում:

Պետությունները, միջկառավարական և ոչ կառավարական կազմակերպությունների հետ համագործակցության շրջանակներում, համապատասխան դեպքերում օգտագործելով զարգացման համագործակցության հայեցակարգերը և ծրագրերը, պետք է դիտարկեն հետևյալ միջոցառումներն իրագործելու նպատակահարմարությունը.

1. Վերլուծել կոմերցիոն սեռական ծառայությունների միջոցով շահագործման և աշխատանքային շահագործման նկատմամբ պահանջարկ առաջացնող գործոնները և օրենսդրական, քաղաքականության և այլ լուրջ միջոցառումներ ձեռնարկել այդ խնդիրները լուծելու ուղղությամբ:

2. Մշակել ապրուստ վաստակելու հնարավորություններ ընձեռող ծրագրեր, այդ թվում՝ տարրական կրթության, հմտությունների ուսուցման և գրագիտության, հատկապես խոցելի վիճակում հայտնված խմբերի համար:

3. Բարելավել կրթական հնարավորությունների հասանելիությունը երեխաների համար և բարձրացնել

դպրոցներ հաճախելիության մակարդակը, հատկապես աղջիկ երեխաների շրջանում:

4. Ապահովել, որպեսզի հավանական միգրանտները, հատկապես կանայք, ըստ պատշաճի տեղեկացված լինեն թրաֆիքինգի ռիսկերի (օրինակ՝ շահագործում, պարտքային կախվածություն և առողջության ու անվտանգության խնդիրներ, այդ թվում՝ ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ-ով վարակելու վտանգ), ինչպես նաև օրինական, շահագործումից զերծ միգրացիայի ուղիների մասին:

5. Մշակել իրազեկման ծրագրեր հանրության լայն շրջանակների համար՝ բարձրացնելու թրաֆիքինգի հետ կապված վտանգների մասին տեղեկացվածությունը: Նման ծրագրեր մշակելիս պետք է հաշվի առնել թրաֆիքինգի հետ կապված համալիր խնդիրները և այն պատճառները, որոնք անհատին դրդում են վտանգներ պարունակող անօրինական միգրացիոն որոշումներ կայացնելու:

6. Վերանայել և փոփոխել այն քաղաքականությունը, որը կարող է մարդկանց ստիպել ապավինել անկանոն և խոցելի աշխատանքային միգրացիայի: Այս գործընթացի շրջանակներում պետք է վերլուծել քաղաքացիության, ներգաղթի, արտագաղթի և միգրանտների աշխատանքի մասին օրենքների պատժիչ և/կամ խտրականություն պարունակող դրույթների ազդեցությունը:

7. Ուսումնասիրել օրինական, շահավետ և ոչ շահագործողական աշխատանքային միգրացիայի ծավալների մեծացման հնարավորությունը: Պետության կողմից աշխատանքային միգրացիայի խթանումը պետք է կախված լինի միգրանտ աշխատողների իրավունքները պաշտպանելու համար անհրաժեշտ կարգավորիչ և վերահսկողական մեխանիզմների գոյությունից:

8. Մեծացնել իրավապահ մարմինների լիազորությունները՝ կանխարգելիչ միջոցառումների շրջա-

նակներում ձերբակալելու և քրեական հետապնդման ենթարկելու թրաֆիքինգի մասնակիցներին:

9. Միջոցառումներ ձեռնարկել՝ նվազեցնելու անձանց խոցելիությունը, ապահովելով ծննդյան, քաղաքացիության և ամուսնության պատշաճ իրավական փաստաթղթերի տրամադրումը բոլոր անձանց և տիրապետումը՝ վերջիններիս կողմից[4]:

Քանի որ թրաֆիքինգը այնպիսի հանցագործություն է, որը կապված է և կազմակերպված հանցավորության, և բռնի-շահադիտական հանցավորության հետ, ուստի, մեր կարծիքով, դրա դեմ պայքարը կարելի է ներկայացնել որպես այդ հանցավորությունների դեմ պայքարի հանրագումար:

Թրաֆիքինգի դեմ պայքարի միջոցները համակարգված ձևով կարելի է ներկայացնել ցուցադրելով «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութը՝ թրաֆիքինգի կանխարգելման միջոցներին վերաբերող պայմանները, որի յուրաքանչյուր պայմանի ցուցադրման ընթացքում անհրաժեշտ է մեկնաբանել այդտեղ նշված պայքարի ընդհանուր և հատուկ միջոցների բովանդակությունը: Հարկ եղած դեպքում կարելի է նաև հակիրճ մեկնաբանել դրանց իրականացման հնարավոր ուղիներն ու մեխանիզմները:

2.2. Թրաֆիքինգի սոցիալական կանխարգելումը

Դասավանդողը պետք է ուշադրություն դարձնի հետևյալ հարցերին՝

Պալերմոյի 2-րդ արձանագրությունը նշում է, որ պետք է ձեռնարկվեն կանխարգելման այնպիսի միջոցառումներ, ինչպիսիք են՝ սոցիալական և տնտեսական

---

[4] Մարդու իրավունքների և մարդկանց թրաֆիքինգի առաջարկվող սկզբունքներ և ուղենիշներ. ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների գծով գերագույն հանձնակատարի զեկույցը Տնտեսական և սոցիալական խորհրդին. Լրացում. 2002, էջ 14-15:

նախաձեռնությունները, հետազոտությունները և հանրությանն ու հնարավոր զոհերին ուղղված զանգվածային լրատվամիջոցների քարոզարշավները:

Այդ ամենը նշանակում է, որ քաղաքականությունը, ծրագրերը և ձեռնարկված այլ միջոցառումները պետք է ներառեն համագործակցություն հասարակական և այլ համապատասխան կազմակերպությունների հետ: Պետությունները պետք է միջոցառումներ ձեռնարկեն կամ ամրապնդեն դրանք, այդ թվում՝ երկկողմ և բազմակողմ համագործակցության տեսքով:

Թրաֆիքինգի սոցիալական կանխարգելման հիմնահարցերը կարևորագույններից են բոլոր երկրներում, ներառյալ՝ Հայաստանում: Կանխարգելիչ սոցիալական աշխատանքները պետք է իրականացվեն հետևյալ ուղղություններով՝

- ինֆորմացիոն (տեղեկատվական),
- գործնական,
- քաղաքացիատնտեսական,
- թրաֆիքինգի էության պարզաբանման,
- ուժային:

Յուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Թրաֆիքինգի սոցիալական կանխարգելման հիմնական ուղղությունները» վերնագրով սլայդները:

Նշե՛ք, որ սոցիալական կանխարգելումը պետք է իրականացվի հետևյալ միջոցներով՝

- սոցիալական գովազդ, որի միջոցով անհրաժեշտ է ներկայացնել թրաֆիքինգի էությունը, ձևերը, հետևանքները, ստեղծված ծանր իրավիճակներից դուրս գալու ճանապարհներն ու եղանակները: Այն պետք է իրականացվի ԶԼՄ-ների, թերթոնների, ծանուցագրերի և այլ միջոցներով,
- օտարերկրյա գործատուների և ամուսնական գործակալությունների ստուգում (հարկ է նշել, որ նման

գործունեությունը ներկա դրությամբ Հայաստանում լիցենզավորման ենթակա չէ),

- բացատրական աշխատանքների իրականացում արտասահմանում աշխատելու մեկնող անձանց հետ,

- Հայաստանի ազգաբնակչության իրավական մակարդակի բարձրացում,

- երիտասարդությանը՝ իրենց և ծնողներին՝ երեխաների իրավունքների, արտերկրում աշխատանքի և ուսման հարցերի լուսաբանում,

- թրաֆիքինգի զոհերին (տուժողներին) օգնելը աշխատանքի տեղավորման, բնակարանների տրամադրման, ապրուստի նվազագույն միջոցների ապահովման ուղղությամբ և այլն[5]:

Մեկնաբանե՛ք յուրաքանչյուր պայմի բովանդակությունը և սոցիալական գովազդը մեկնաբանելու ընթացքում շեշտադրեք այն հանգամանքը, որ այն բավականին թանկ է, և անհրաժեշտ է ստեղծել այնպիսի օրենսդրական բազա, որպեսզի սոցիալական գովազդի անվճար ժամեր տրամադրվեն:

Հարկ է նշել, որ սոցիալական օգնության կարիք ունեն ոչ միայն արտերկրում թրաֆիքինգից տուժած անձինք, այլ նաև Հայաստանի տարածքում գտնվող թրաֆիքինգի զոհերը:

Ամփոփելով սոցիալական աշխատանքների բազմազանությունը՝ թրաֆիքինգի դեմ պայքարում սոցիալականխարգելիչ աշխատանքները կարելի է պայմանական բաժանել մի քանի խմբի՝

- ամբողջ ազգաբնակչության համար (կանխարգելման զանգվածային ձև),

- առանձին ռիսկային խմբերի համար (կանխարգելման խմբային ձև),

---

[5] Бандурка А.М., Противодействие торговле людьми.- Киев-Харьков, 2003.-С.190-192.

- կոնկրետ անձանց նկատմամբ, որոնք զբաղվում են անձանց՝ արտերկիր ուղարկելով, ֆինանսական գործարքներով և այլն (կանխարգելման անհատական ձև):

Ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Արհեստակցական միությունների միջազգային կոնգրեսի (ITUC)-ի անդամ բոլոր արհեստակցական միությունները պետք է ներառեն հետևյալ միջոցառումները» վերնագրով պայմները:

Ողջ աշխարհում մեծանում է գործատուների և աշխատողների կազմակերպությունների և գործարարների դերակատարումը հարկադիր աշխատանքի և թրաֆիքինգի դեմ պայքարում: Աշխատողների իրավունքների պաշտպանության ոլորտում կարևոր քայլ էր Արհեստակցական միությունների միջազգային կոնգրեսի (ITUC) կողմից 2007թ. դեկտեմբերին Վաշինգտոնում գումարված՝ ՄԱԿ-ի Գլխավոր խորհրդի նիստում միջոցառումների ծրագրի ընդունումը, որով կուղղորդվի արհեստակցական միությունների հետագա գործունեությունը հարկադիր աշխատանքի և թրաֆիքինգի բնագավառներում: Խորհուրդը կարևոր համարեց հարկադիր աշխատանքի կամ թրաֆիքինգի դեմ պայքարող արհեստակցական միությունների համաշխարհային դաշինքի ստեղծումը: ITUC-ի անդամ բոլոր արհեստակցական միություններին այժմ կոչ է արվում աշխատանքային ծրագրերի մեջ ներառել, ելնելով իրենց պետությունների իրավիճակային առանձնահատկություններից, որոշակի միջոցառումներ, մասնավորապես.

- Հարկադիր աշխատանքի մասին ԱՄԿ-ի Կոնվենցիայի և հարակից այլ կոնվենցիաների վավերացման և արդյունավետ իրագործման խթանում,

- երկկողմ և եռակողմ բանակցություններում և համաձայնագրերում անդրադարձ հարկադիր աշխատանքի և թրաֆիքինգի խնդիրներին,

- արհեստակցական միություններում հարկադիր աշխատանքի դեմ պայքարի քաղաքականության մշակման համար անհրաժեշտ քաղաքական և նյութական օժանդակության ապահովում,

- աշխատանքի տեղավորման գործակալությունների, ինչպես նաև ընկերությունների, այդ թվում՝ նրանց մատակարարման շղթաների մոնիթորինգ՝ հարկադիր աշխատանքի և թրաֆիքինգի դրսևորումներ հայտնաբերելու և դրանց դեմ պայքարելու նպատակով,

- արհեստակցական միությունների երկկողմ, ոլորտային կամ տարածաշրջանային համագործակցության համաձայնագրեր, ինչպես նաև դաշինքներ քաղաքացիական հասարակության այն կազմակերպությունների հետ, որոնք հայտնի են համապատասխան ոլորտներում իրենց գիտելիքներով և փորձով, համագործակցություն աշխատանքային տեսչության ծառայությունների, իրավապահ և այլ համապատասխան ազգային, տարածաշրջանային կամ միջազգային մարմինների կամ միջգերատեսչական խմբերի հետ,

- կապեր ոչ ֆորմալ, չպաշտպանված և միգրանտ աշխատողների ռիսկային խմբերի հետ և նրանց հասցեագրված ուղղակի օժանդակություն՝ լուծելու նրանց իրավիճակային խնդիրները և հոգալու նրանց բնորոշ կարիքները:

Սոցիալական կանխարգելման խնդիրներն ուղղված են նաև բնակչության սոցիալ-տնտեսական վիճակը բարելավելուն և անձանց համապատասխան օգնություն և աջակցություն ցուցաբերելուն: Այս առումով Հայաստանում առկա է որոշակի օրենսդրական բազա:

Որպես օրինակ բերեք հետևյալ նորմատիվ ակտերը:

ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական ապահովության նախարարի 2005 թ. փետրվարի 10-ի ու ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարի 2005 թ. փետրվարի 21-ի

«Աղքատության ընտանեկան նպաստի և միանվագ դրամական օգնության նշանակման գործերը վարելու ու ձևակերպելու, փոխադարձ հաշվետվությունների իրականացման հրահանգը հաստատելու մասին» համատեղ հրամանը, ՀՀ կառավարության 2006 թ. հուլիսի 27-ի N1112-Ն որոշումը, ՀՀ կառավարության 2006 թ. ապրիլի 13-ի N614-Ն «Ժամանակավոր օթևանի տրամադրման կարգը և պայմանները հաստատելու մասին» որոշումը և այլն: Սոցիալական կանխարգելման որոշ տարրեր առկա են նաև Կառավարության 2010 թ. սեպտեմբերի 3-ի «ՀՀ-ում 2010-2012թթ. ընթացքում մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի կազմակերպման ազգային ծրագիրը և ծրագրի իրականացման ժամանակացույցը հաստատելու մասին» որոշման 2-րդ բաժնի 1-ին և 4-րդ նպատակների ռազմավարություններում:

Մեկնաբանենք, որ չնայած օրենսդրական բազան առկա է, այն վերանայման կարիք ունի, և անհրաժեշտ է ինչպես ՀՀ-ի կողմից ստանձնած պարտավորությունների իրականացումը, այնպես էլ գործող օրենսդրության մեջ լրացումներ և փոփոխություններ կատարելը:

2.3. Թրաֆիքինգի կանխարգելման գործընթացում միջազգային և հասարակական կազմակերպությունների մասնակցությունը

Ներածական մասի միջոցով ներկայացրեք միջազգային համագործակցության անհրաժեշտությունը ցանկացած հանցագործության դեմ պայքարում, մասնավորապես՝ անդրազգային:

Քանի որ թրաֆիքինգը շատ հաճախ անդրազգային հանցագործություն է, ուստի նախկինում քննարկվող համագործակցության և ուղղորդման համար առկա բոլոր չափանիշները և չափորոշիչները պետք է կիրառվեն նաև ՀՀ սահմաններից դուրս: Թեպետև մի քանի համաձայնագրեր թույլ են տալիս և կարգավորում են համա-

գործակցությունը տարբեր իրավապահ մարմինների միջև, սակայն գոյություն չունեն համաձայնեցված չափանիշներ բազմազերատեսչական միջազգային համագործակցության և զոհերի ուղղորդման անդրսահմանյան մեխանիզմների վերաբերյալ: Այնուամենայնիվ, համագործակցությունն արտասահմանում գործող այլ ոչ ոստիկանական և միջազգային կազմակերպությունների հետ կարող է վճռորոշ դեր խաղալ քննության հաջողության և հատկապես զոհի պաշտպանությանն առնչվող բոլոր գործողությունների համար: Ոչ իրավապահ գերատեսչությունների հետ միջազգային համագործակցությունը հարկավոր է իրականացնել տեղեկատվության կամ ապացույցների հավաքագրման փուլում, ինչպես նաև քննությունից հետո՝ զոհերի համար ռիսկերի գնահատում իրականացնելու, դատավարության ժամանակ և դրանից հետո վկաների պաշտպանությունն իրականացնելու, դեպի հայրենիք անվտանգ վերադարձն ապահովելու և այլ նպատակով:

Բացատրեք, որ հանցավորության դեմ պայքարը պետության ներքին ֆունկցիան է, որն իրականացնում են իրավապահ մարմիններն ազգային օրենսդրության հիման վրա, սակայն պայքարը ներպետական հանցավորության հետ արդի պայմաններում այդքան էլ դյուրին չէ, քանի որ ավելանում է այն հանցագործությունների քանակը, որոնք վտանգ են ներկայացնում ոչ թե առանձին պետությունների համար, այլ ամբողջ տարածաշրջանների և մարդկության համար: Դրանցից են ահաբեկչությունը, թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառությունը, թրաֆիքինգը, կոռուպցիան և այլն: Սա պայմանավորված է կազմակերպված հանցավորության անդրազգային բնույթով: Այս հանցագործությունները փոփոխվում են ոչ միայն քանակական ցուցանիշներով, այլ նաև որակական հատկանիշներով՝ կատարման եղանակով ու մեթոդով, իրականացման ոլորտով, ներգրավվող ան-

ձանց նկատմամբ կիրառվող սպառնալիքների և հարկադրանքի՝ նախկինում չկիրառվող ձևերով և այլն: Հետևաբար, վերը նշված հանցագործությունների դեմ պայքարը պետք է իրականացվի նաև միջազգային մակարդակով:

Յուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Միջազգային համագործակցության ուղղությունները՝» վերնագրով սլայդը և նշեք, որ ներկա դրությամբ հնարավոր է տարանջատել միջազգային համագործակցության երկու ուղղություն՝

- իրավապայմանագրային (կոնվենցիոն) մեխանիզմ, որն իրականացվում է պայմանագրերի կնքմամբ կամ հատուկ պայմանավորվածության ձեռքբերմամբ,
- ինստիտուցիոնալ մեխանիզմ, որն իրականացվում է մեկ միջազգային կազմակերպության սահմաններում:

Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ արդյունավետ պայքարելու համար էական է, որպեսզի իրավապահ մարմինները համագործակցեն իրար հետ միջազգային ասպարեզում:

Յուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Փոխադարձ իրավական աջակցության վերաբերյալ առավել կարևոր են հետևյալ միջազգային ակտերը» վերնագրով սլայդները:

Փոխադարձ իրավական աջակցության վերաբերյալ առավել կարևոր են հետևյալ միջազգային ակտերը՝

- հանցագործների հանձման մասին Եվրոպական կոնվենցիա (1957 թ.),
- Հանցագործների հանձնման մասին Եվրոպական կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրություն (1975 թ.),
- Քրեական գործերում փոխադարձ իրավական աջակցության մասին Եվրոպական կոնվենցիա (1959 թ.),
- վերոնշյալ կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրություն (1978 թ.),

- վերոնշյալ կոնվենցիայի երկրորդ լրացուցիչ արձանագրություն (2001 թ.),

- Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին Մինսկի կոնվենցիա (1993 թ.),

- Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին Քիշնևի կոնվենցիա (2002 թ.):

Նշե՛ք, որ վերջին երկու փաստաթղթերը վերաբերում են ԱՊՀ երկրներին և ունեն կարևորագույն տարածաշրջանային նշանակություն ոչ միայն թրաֆիքինգի դեմ պայքարի, այլ նաև համագործակցության այլ ոլորտներում, ներառյալ՝ այլ հանցագործությունների դեմ պայքարի գործընթացում:

Նշե՛ք, որ միջազգային համագործակցությունն ինքնին բարդ և բազմակողմանի գործընթաց է, բայց հանցագործությունների դեմ պայքարի տեսանկյունից այն ունի որոշակի ուղղություններ: Այնուհետև ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Միջազգային համագործակցության հիմնական եղանակները՝» վերնագրով սլայդները:

Միջազգային համագործակցության ձևերը հանցավորության դեմ պայքարի ոլորտում բազմազան են, բայց այն կարելի է ներկայացնել հետևյալ կետերով՝

- օգնության ցուցաբերում քրեական, քաղաքացիական և ընտանեկան գործերով,

- հանցավորության (մասնավորապես՝ անդրազգային հանցավորության) դեմ պայքարի միջազգային պայմանագրերի և համաձայնությունների կնքում և իրականացում,

- քրեական և քաղաքացիական գործերով օտարերկրյա պետությունների իրավապահ մարմինների որոշումների կատարում,

- կարգուկանոնի հաստատման ապահովման ընթացքում քրեաիրավական հարցերի կարգավորում,

- իրավապահ մարմինների համար փոխշահավետ տեղեկատվության փոխանակում,

- հանցավորության դեմ պայքարի հարցերով համատեղ գիտական հետազոտությունների և ուսումնասիրությունների իրականացում,

- իրավապահ մարմինների միջև աշխատանքային փորձի փոխանակում, կադրերի պատրաստման և վերապատրաստման իրականացման աջակցություն,

- փոխադարձ նյութատեխնիկական և խորհրդատվական օգնության իրականացում[6]:

Հարկ եղած դեպքում մանրամասն մեկնաբանե՛ք միջազգային համագործակցության առանձին ձևերը:

Միջազգային համագործակցության կարևորության վերաբերյալ անդրադարձ է կատարվել նաև ՀՀ կառավարության կողմից, որը «ՀՀ-ում 2010-2012 թթ. ընթացքում մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի կազմակերպման ազգային ծրագիրը և ծրագրի իրականացման ժամանակացույցը հաստատելու մասին» որոշման 2-րդ բաժնի 13-րդ ռազմավարության համաձայն «Պարբերաբար մասնակցել միջազգային խորհրդաժողովներին և սեմինարներին, ուսումնասիրել և առաջարկներ ներկայացնել միջազգային լավագույն փորձը և տարբեր խնդիրների լուծման մեխանիզմները ՀՀ-ում ներդնելու վերաբերյալ, այդ ուղղությամբ ակտիվ համագործակցել միջազգային կազմակերպությունների հետ»:

Իսկ համագործակցության հարցերը ամրագրված են այդ Ազգային ծրագրի 4-րդ բաժնում:

Ունկնդիրներին բաժանե՛ք թիվ 10 բաժանվող նյութը և ներկայացրեք, թե ինչպես է ՀՀ կառավարությունը հա-

---

[6] Криминология/ Под ред. В.Н. Кудрявцева.- М.: ,Юрист», 2002.- С.554-555.

մագործակցում ՀՀ-ում հավատարմագրված միջազգային և հասարակական կազմակերպությունների հետ:

Ունկնդիրներին ներկայացրեք այդ բաժնի ռազմավարությունները, մասնավորապես, որ պետք է շարունակել զարգացնել պետական կառույցների և միջազգային ու տարածաշրջանային կազմակերպությունների (ՄԱԿ, ԱՄԿ, ՄՄԿ, ԵԽ, ԵԱՀԿ, ԱՊՀ, ՀԱՊԿ, ՍԾՏՀ և այլն) համագործակցությունը մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի, զոհերի ուղղորդման, նրանց պաշտպանության, վերականգնողական կենտրոնների աշխատանքների բարելավման ուղղությամբ, ինչպես նաև ընդլայնել և բարելավել համագործակցությունը դիվանագիտական հաստատությունների, օտարերկրյա իրավապահ մարմինների ու մասնագիտացված միջազգային կազմակերպությունների (Ինտերպոլ, Եվրապոլ) հետ և այլն:

Հատուկ ուշադրություն դարձնել տարածաշրջանային և միջգերատեսչական համագործակցությանը և դրա հետ կապված հարցերին, մասնավորապես՝ համագործակցությունը թրաֆիքինգի տարանցման և նպատակակետ երկրների գործընկերների հետ՝ հետագա ընդլայնման հեռանկարով, ընդլայնել համագործակցությունը սահմանային վերահսկողության մարմինների միջև, այդ թվում՝ նաև ուղիղ կապ հաստատելու և ամրապնդելու միջոցով, ինչպես նաև բարելավել փոխհամագործակցությունը ՀՀ տարածքային ստորաբաժանումների հետ՝ ըստ ոլորտների, այդ նպատակով, ըստ անհրաժեշտության, մշակել և ներդնել համապատասխան կանոնակարգեր և այլն:

Դասավանդողը պետք է ուշադրություն դարձնի հետևյալ հարցերին՝

Հաշվի առնելով քրեական գործերում միջազգային համագործակցության մասին փաստաթղթերի բազմազանությունը՝ սույն բաժինը նպատակահարմար է ու-

սումնասիրել երեք ենթաբաժիններով: Առաջին ենթաբաժնում խոսքը կլինի քրեական գործերում միջազգային համագործակցություն հայցելու ընդհանուր կանոնների մասին, որից հետո այն հատուկ պահանջների մասին, որոնք կարող են ի հայտ գալ թրաֆիքինգի ոլորտում, իսկ երրորդ ենթաբաժնում բերվում է այլ պահանջների ցանկը:

Դասավանդողը համակարգված ձևով ներկայացնում է քրեական գործերում միջազգային համագործակցության պահանջների ընդհանուր կանոնները, մասնավորապես՝ հետևյալները.

1. ՄԱԿ-ի Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ կոնվենցիայով նախատեսված բոլոր փոխադարձ իրավական աջակցության մասին դրույթները զետեղված են 18-րդ հոդվածում: Այն ներառում է այն նպատակների ցանկը, որոնց համար կարելի է հայցել փոխադարձ աջակցություն, ինչպես նաև ընդգրկում է տեղեկատվության կամավոր և անձանց ժամանակավոր փոխանցման հնարավորություն: Ավելին, այնտեղ ամրագրված է, թե ինչպես պետք է կատարվեն փոխադարձ իրավական աջակցության պահանջները, ինչ տվյալներ պետք է այնտեղ պարունակվեն, և դրանք որ մարմնին պետք է հասցեագրված լինեն:

2. ԵԽ-ի փոխադարձ իրավական աջակցության մասին կոնվենցիայի 2-6-րդ և 14-20-րդ հոդվածները պարունակում են տարբերական կանոններ, որոնք պետք է կիրառվեն փոխադարձ իրավական աջակցություն հայցելիս և նման պահանջները կատարելիս: Դրա լրացուցիչ արձանագրությունը Կոնվենցիայի կիրառման ոլորտը տարածում է ֆինանսական հանցատեսակների վրա:

Հիշեցման կարգով նշե՛ք, որ այն խնդիրները, որոնք կարող են առաջանալ այս փաստաթղթերը կիրառելիս լրացնում են Կոնվենցիայում նախատեսված փոխադարձ աջակցության համակարգը:

Հանցավոր եկամուտների լվացման, հետախուզման, առգրավման և բռնագրավման մասին ԵԽ-ի Կոնվենցիայի 18-20-րդ և 23-35-րդ հոդվածները պարունակում են ընդհանուր կանոններ այս կոնվենցիայի շրջանակներում պետությունների միջև համագործակցության վերաբերյալ, որն ուղղված է նպաստելու միջազգային համագործակցությանը բոլոր հանցատեսակներից և հատկապես լուրջ հանցագործություններից, մասնավորապես՝ թմրամիջոցներից, զենքի ապօրինի վաճառքից, ահաբեկչությունից, երեխաների և երիտասարդ կանանց թրաֆիքինգից և մեծ շահույթ բերող այլ հանցատեսակներից ստացված եկամուտների աջակցական հետաքննության, հետախուզման, առգրավման և բռնագրավման հարցում:

Քանի որ Պալերմոյի 2-րդ արձանագրության 10-րդ հոդվածը նախատեսում է համագործակցություն մասնակից պետությունների իրավապահ մարմինների, ներգաղթային և համապատասխան այլ մարմինների միջև, հետևաբար ցուցադրեք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Պալերմոյի թիվ 2 արձանագրության համաձայն պետությունները պետք է փոխանակեն տեղեկություններ, որոնցով հնարավոր է որոշել՝» վերնագրով սլայդը:

Նշե՛ք այդ տեղեկությունները և մեկնաբանեք դրանք:

Իրավապահ մարմինները, ներգաղթային (օրինակ՝ ՀՀ ոստիկանության ԱԱՎ) և համապատասխան այլ մարմինները պետք է համագործակցեն միմյանց հետ՝ անհրաժեշտության դեպքում փոխանակելով տեղեկություններ, որոնք նրանց թույլ կտան որոշելու.

- արդյոք այլ անձանց պատկանող փաստաթղթերով կամ առանց փաստաթղթերի միջազգային սահմանը հատող կամ հատելու փորձ կատարող անհատները

հանդիսանո՞ւմ են թրաֆիքինգ իրականացնող հանցագործներ, թե՞ թրաֆիքինգի զոհեր,

- փաստաթղթերի այն տեսակները, որոնք անհատներն օգտագործել են կամ փորձել են օգտագործել թրաֆիքինգի նպատակով միջազգային սահմանը հատելու համար և

- այն միջոցները և մեթոդները, որոնք օգտագործել են կազմակերպված հանցավոր խմբերը թրաֆիքինգի նպատակով, այդ թվում՝ զոհերի հավաքագրումը և փոխադրումը, նման թրաֆիքինգով զբաղվող անհատների և խմբերի միջև առկա երթուղիները և կապերը, ինչպես նաև նրանց հայտնաբերման հնարավոր միջոցները: ՄԱԿ-ի Ապօրինի ներմուծման մասին արձանագրության 8-րդ և 9-րդ հոդվածները մասնակից պետությունների համար հստակ միջոցներ են նախատեսում այլ մասնակից պետությունների հետ համագործակցելու առումով այն նավերի դեմ, որոնց վերաբերյալ պետությունն ունի կասկածելու ողջամիտ հիմքեր, որ տվյալ նավը զբաղվում է ծովով միգրանտների ապօրինի ներմուծմամբ:

Այնուհետև անդրադարձե՛ք Պալերմոյի 1-ին արձանագրությանը և ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Ապօրինի ներմուծման մասին կարող է փոխանակվել հետևյալ տեղեկատվությունը» վերնագրով սլայդը:

Ապօրինի ներմուծման մասին արձանագրության 10-րդ հոդվածով մասնակից պետությունները կարող են համապատասխան տեղեկատվություն փոխանակել արձանագրությամբ նախատեսված նպատակներին հասնելու համար այնպիսի հարցերում, ինչպիսիք են.

- նավ նստելու նպատակակետերը, ինչպես նաև երթուղիները, փոխադրողները և փոխադրման միջոցները,

- հանցավոր կազմակերպությունների և կազմակերպված հանցավոր խմբերի ինքնությունը և մեթոդները,

- մասնակից պետության կողմից թողարկված ճանապարհորդական փաստաթղթերի իսկությունը և պատշաճ ձևը, ճանապարհորդային կամ անձը հաստատող փաստաթղթերի դատարկ ձևերի հափշտակման կամ դրա հետ կապված չարաշահումները,

- մարդկանց քողարկման և փոխադրման միջոցները և մեթոդները, ճանապարհորդման համար կամ անձը հաստատող փաստաթղթերի ապօրինի փոփոխությունը, վերարտադրումը կամ ձեռքբերումը կամ այլ չարաշահումները, ինչպես նաև դրանց հայտնաբերման ճանապարհները,

- սույն արձանագրության 6-րդ հոդվածում զետեղված գործողությունների կանխարգելման և հակազդման ուղղությամբ առկա օրենսդրական փորձը, ընթացակարգերը և միջոցառումները և

- իրավապահ մարմինների համար օգտակար գիտական և տեխնոլոգիական տեղեկությունները:

<u>Հիշեցնե՛ք, որ</u> սեփականության վերադարձը վերաբերում է փոխադարձ աջակցության այն պահանջներին, որոնք ուղղված են հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված առարկաները պահանջող պետությանը տրամադրելուն՝ օրինական սեփականատերերին դրանք վերադարձնելու նկատառումով: Միջազգային գործիքները թույլ են տալիս, սակայն չեն պարտադրում նման պահանջ ստացած պետությանը բավարարել այն:

<u>Հատուկ ուշադրություն դարձրե՛ք հետևյալ հանգամանքի վրա, որ</u> նման պահանջ ստացած պետությունը կարող է հրաժարվել բավարարել այս պահանջը, եթե գույքն առգրավվել է որպես ապացույց տվյալ պետությունում:

Հիշեցրե՛ք ՄԱԿ-ի Անդրազգային կոնվենցիայի դրույթները:

ՄԱԿ-ի Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ կոնվենցիայի 16-րդ հոդվածը նախատեսում է մի շարք դրույթներ, որոնք կիրառելի են այս կոնվենցիայի շրջանակներում այն հանցագործությունների և դեպքերի նկատմամբ, որտեղ 3-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված հանցատեսակներում ընդգրկված է կազմակերպված հանցավոր խումբ կամ անձ, որը հանձնման պահանջի առարկա է հանդիսանում և գտնվում է այդ պահանջն ստացած պետության տարածքում, իսկ այն հանցագործությունը, որի համար հայցվում է նրա հանձնումը, պատժելի է երկու մասնակից պետությունների օրենսդրություններով:

Նույն կոնվենցիայի 21-րդ հոդվածը պահանջում է պետությունից ուսումնասիրել հանցագործության դատաքննության փոխանցման հնարավորությունը այս կոնվենցիայի շրջանակներում, երբ համարվում է, որ նման փոխանցումը բխում է արդարադատության պատշաճ կատարման շահերից, մասնավորապես այն դեպքերում, երբ գործը գտնվում է մեկից ավելի իրավասություններում:

Հիշեցրե՛ք Եվրոպական ձերբակալման հրամանագրի դրույթները:

Եվրոպական ձերբակալման հրամանագիրը կարող է տրվել ազգային դատարանի կողմից, եթե այն անձը, որի վերադարձը հայցվում է, մեղադրվում է այնպիսի հանցագործության կատարման մեջ, որի համար պատիժն առնվազն կազմում է մեկ տարի ազատազրկում, կամ էլ տվյալ անձը դատապարտվել է առնվազն չորս ամիս ազատազրկման: Դրա նպատակն է փոխարինել հանցագործների հանձնման երկար ընթացակարգերը փախուստի դիմած կասկածյալ կամ դատապարտյալ հանցագործներին վերադարձնելու նոր և արդյունավետ

միջոցով, որպեսզի հարկադիր փոխանցել նրանց մի մասնակից պետությունից մյուսին: Եվրոպական ձերբակալման հրամանագիրը հնարավորություն է տալիս նման անձանց վերադարձնել ողջամիտ ժամկետներում իրենց գործով դատավարությունն ավարտելու և քրեակատարողական հիմնարկում իրենց պատիժը կրելու համար: Եվրոպական ձերբակալման հրամանագիրը հիմնված է դատական որոշումների փոխադարձ ճանաչման սկզբունքի վրա: Սա նշանակում է, որ մասնակից պետության դատական մարմնի որոշումը, որով նա պահանջում է որևէ անձի ձերբակալությունը և վերադարձը, պետք է ճանաչվի և ի կատար ածվի հնարավորինս արագ և անարգել այլ անդամ պետություններում:

Եվրոպական համայնքների անդամ պետությունների միջև 1989 թ. մայիսի 26-ի կնքվեց Հանցագործների հանձնման պահանջների փոխանցման մեթոդների պարզեցման և արդիականացման մասին համաձայնագիրը, իսկ ԵՄ Շենգենի պայմանագրի իրագործման մասին կոնվենցիայի անդամ պետությունների միջև՝ Հանցագործների հանձնման պարզեցված ընթացակարգի մասին 1995 թ. մարտի 10-ի կոնվենցիան:

Հիշեցրե՛ք ԵՄ Հանցագործների հանձնման վերաբերյալ կոնվենցիայի դրույթները:

1996 թ. սեպտեմբերի 27-ին ստորագրվեց Հանցագործների հանձնման վերաբերյալ կոնվենցիան, 2002 թ. հունիսի 13-ին՝ Ձերբակալման մասին եվրոպական հրամանագիրը, իսկ 2003 թ. հունիսի 25-ին՝ Հանցագործների հանձնման մասին Եվրամիության և ԱՄՆ-ի միջև Հանցագործների հանձնման մասին համաձայնագիրը:

Դատավարության փոխանցում: Պետությունները կարող են որոշում կայացնել փոխանցելու դատավարությունը մեկ այլ պետություն, որն ավելի հարմար համարվի դատավարության անցկացման համար: Դա նշանակում է, որ որոշ գործերով դատավարություններն

այս կամ այն պատճառներով (որոնք նշված են կիրառելի կոնվենցիաներում և համաձայնագրերում) փոխանցվում են տվյալ գործով դատաքննություն անցկացնելու իրավասություն ունեցող մի պետությունից մեկ այլ պետություն, որը չունի այս իրավասությունը, սակայն ստանում է այն դատավարության փոխանցման պահանջի միջոցով: Այն պատճառները, որոնց հիման վրա որոշակի գործի դատաքննությունը կարող է փոխանցվել, հիմնականում կենտրոնացած են կասկածյալի շուրջ: Այն պետությունը, որի քաղաքացի կամ բնակիչ է հանդիսանում կասկածյալը, կամ այն պետությունը, որտեղ նա կրում է կամ կրելու է ազատազրկման ձևով պատիժը, որոշելու է, թե որ պետություն կարող է փոխանցվել դատավարությունը:

Հիշեցրե՛ք Քիշնևի Կոնվենցիայի դրույթները՝ մատնանշելով նրա տարածաշրջանային նշանակությունը:

Միջազգային համագործակցությունը հանցագործությունների, այդ թվում նաև թրաֆիքինգի դեմ պայքարի ոլորտում իրականացվում է նաև ԱՊՀ երկրների շրջանակներում: Համաձայն 2002 թ. հոկտեմբերի 7-ին Քիշնևում ստորագրված Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին կոնվենցիայի 60-րդ - հոդվածի քրեական գործով իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարությունը կազմվում է սույն կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածի պահանջներին համապատասխան:

Ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Քիշնևի Կոնվենցիայի համաձայն հանձնարարության մեջ պետք է նշված լինեն՝» վերնագրով սլայդը:

Նշե՛ք այն հանգամանքները, որոնք պետք է նշված լինեն հանձնարարության մեջ.

ա) կատարված հանցագործության նկարագիրը և որակումը, վնասի չափի մասին տվյալները, եթե այն պատճառվել է հանցավոր արարքի հետևանքով,

բ) այն դատավարական գործողությունների, հետախուզական կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների մանրամասն ցանկը, որոնք անհրաժեշտ է իրականացնել քրեական գործի շրջանակներում, ինչպես նաև հանձնարարության կատարման համար անհրաժեշտ այլ տեղեկությունները,

գ) այն հարցերի ցանկը, որոնք անհրաժեշտ է պարզել հարցաքննության ժամանակ,

դ) այն օրենքի նորմի լրիվ տեքստը, որի հատկանիշներով քննվում է քրեական գործը:

Նույն կոնվենցիայի 63-րդ հոդվածը նախատեսում է, որ մեկ կամ մի քանի անձանց կողմից երկու և ավելի Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում կատարված կամ նրանց շահերը շոշափող հանցագործությունների արագ և բազմակողմանի քննության նպատակով կարող են ստեղծվել համատեղ քննչական-օպերատիվ խմբեր: Համատեղ քննչական-օպերատիվ խումբ ստեղծելու վերաբերյալ առաջարկությունը ստանալուց հետո 15 օրվա ընթացքում հայցվող Պայմանավորվող կողմը հայցող Պայմանավորվող կողմին ծանուցում է ընդունված որոշման մասին և, համաձայնության դեպքում, միաժամանակ նրան տրամադրում է այդպիսի խմբի մեջ ներգրավված պաշտոնատար անձանց ցանկը: Համատեղ քննչական օպերատիվ խմբի անդամները անմիջականորեն փոխգործակցում են միմյանց հետ, համաձայնեցնում են նախնական քննության հիմնական ուղղությունները, քննչական գործողությունների, հետախուզական կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների անցկացումը, փոխանակում են ստացված տեղեկատվությունը: Ըստ համաձայնության՝ նրանց գործունեության համակարգումն իրականացնում է համատեղ քննչական-օպե-

ռատիվ խմբի ստեղծման նախաձեռնողը կամ նրա անդամներից որևէ մեկը:

ԱՊՀ երկրների միջև համագործակցումը իրականացվում է նաև հանցագործների հանձնման միջոցով: Նույն կոնցենվիայի 66-րդ հոդվածի համաձայն՝ Պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են, սույն կոնվենցիայով նախատեսված պայմաններին համապատասխան, հարցման հիման վրա միմյանց հանձնել իրենց տարածքներում գտնվող անձանց՝ քրեական պատասխանատվության ենթարկելու կամ դատավճիռն ի կատար ածելու համար: Քրեական պատասխանատվության ենթարկելու համար հանձնելը կատարվում է այնպիսի արարքների համար, որոնք հայցող Պայմանավորվող կողմերի ներպետական օրենսդրությամբ համարվում են քրեորեն պատժելի, և որոնց կատարման համար նախատեսվում է ազատազրկման ձևով մեկ տարուց ոչ պակաս ժամկետով կամ ավելի խիստ պատիժ: Դատավճիռն ի կատար ածելու համար հանձնելը կատարվում է այնպիսի արարքների համար, որոնք հայցող և հայցվող Պայմանավորվող կողմերի ներպետական օրենսդրությամբ համարվում են քրեորեն պատժելի, և դրանց կատարման համար անձը, որի հանձնելը հայցվում է, դատապարտվել է վեց ամսից ոչ պակաս ժամկետով ազատազրկման կամ ավելի խիստ պատժի: Ընդ որում, 71-րդ հոդվածի համաձայն՝ հանձնման վերաբերյալ հարցումը ենթակա է քննարկման հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկում այն ստանալուց հետո՝ 30 օրվա ընթացքում, եթե այդ Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ այլ բան սահմանված չէ: Հանձնման վերաբերյալ հարցման քննարկման արդյունքների մասին տեղեկացվում է հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը: Եթե հանձնման վերաբերյալ հարցումը չի պարունակում բոլոր անհրաժեշտ տվյալները, ապա հայց-

վող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը կարող է պահանջել լրացուցիչ տվյալներ, որոնց համար սահմանվում է մինչև 30 օր ժամկետ: Հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի միջնորդությամբ այդ ժամկետը կարող է երկարացվել ևս 30 օրով:

Եթե միևնույն անձը կատարել է մի քանի հանցագործություններ, ապա Կոնվենցիայի 100-րդ հոդվածը նախատեսում է հետևյալ նորմը. մեկ անձի կամ անձանց խմբի կողմից երկու կամ ավելի Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում հանցագործություններ կատարվելու դեպքում այդ հանցագործությունների վերաբերյալ քրեական գործերը կարող են միավորվել մեկ վարույթում՝ Պայմանավորվող կողմերի համապատասխան իրավասու արդարադատության հիմնարկների միջնորդությամբ: Գործերի միավորումը կատարվում է սույն կոնվենցիայի 91-րդ և 92-րդ հոդվածների պահանջների պահպանմամբ: Օգնությունը ցուցաբերվում է նաև այլ հարցերում՝ հետախուզման, կալանքի և այլն: Այսպես, համաձայն Կոնվենցիայի 104-րդ հոդվածի՝ Պայմանավորվող կողմերը, իրենց օրենսդրության և սույն կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան, միմյանց իրավական օգնություն են ցույց տալիս հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքի, փողերի և արժեքների հետախուզման, կալանքի տակ դնելու և առգրավման, ինչպես նաև մեղադրյալներին (ամբաստանյալներին, դատապարտյալներին) պատկանող՝ հանցավոր գործունեությունից ստացված եկամուտները, հանցագործություններից տուժածներին (քաղաքացիական հայցվորներին) վնասի հատուցման, տուգանքների բռնագանձման վերաբերյալ և բռնագրավման վերաբերյալ դատարանների դատավճիռների կատարման գործում:

Այդ նպատակով Պայմանավորվող կողմերի իրավասու արդարադատության հիմնարկները քրեական

գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարությունների հիման վրա, ներքին օրենսդրությանը համապատասխան, կատարում են հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքի, փողերի և արժեքների, ինչպես նաև հանցավոր գործունեությունից մեղադրյալներին (ամբաստանյալներին, դատապարտյալներին) պատկանող եկամուտների հայտնաբերմանն ուղղված բոլոր անհրաժեշտ՝ քննչական, հետախուզական կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումները: Հայտնաբերելով այդպիսի գույքը, փողերը, արժեքներն ու եկամուտները՝ Պայմանավորվող կողմերի իրավասու արդարադատության հիմնարկները միջոցներ են ձեռնարկում դրանց պահպանության ապահովման ուղղությամբ՝ դրանց հետ ցանկացած գործառնության կանխարգելման և դրանց առգրավման նպատակով կալանք դնելու ձևով:

Հայցվող Պայմանավորվող կողմերի իրավասու արդարադատության հիմնարկները, իրենց իրավասության շրջանակներում հայտնաբերելով հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքը, փողերը և արժեքները, դրանք փոխանցում են հայցող Պայմանավորվող կողմերի իրավասու արդարադատության հիմնարկին՝ որպես իրեղեն ապացույցներ քրեական գործին կցելու և հետագայում օրինական տերերին վերադարձնելու, հանցագործություններով պատճառված վնասը մարելու նպատակով:

Հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկները, մեղադրյալի (ամբաստանյալի, դատապարտյալի) փողերի, արժեքների և գույքի, հանցավոր գործունեությունից ստացած եկամուտների վրա կալանք դնելով, ապահովում են դրանց պահպանությունը՝ հետագայում հանցագործությամբ պատճառված վնասի մարման վրա տարածելու և հայցող Պայմանավորվող կողմի դատարանի՝ օրինական

ուժի մեջ մտած դատավճռի հիման վրա բռնագրավելու նպատակով՝ հաշվի առնելով սույն կոնվենցիայի 58-րդ - հոդվածով նախատեսված կանոնները: Հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկները կարող են հետաձգել հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքի, փողերի և արժեքների, ինչպես նաև մեղադրյալներին (ամբաստանյալներին, դատապարտյալներին) պատկանող՝ հանցավոր գործունեությունից ստացած եկամուտների փոխանցումը հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկներին, եթե դրանք նրանց անհրաժեշտ են իրականացվող քրեական հետապնդման կամ այլ (երրորդ) անձանց իրավունքների վերաբերյալ վեճերի լուծման կապակցությամբ:

Յուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Համաձայն Մարդկանց, մարդկային օրգանների և հյուսվածքների առևտրի դեմ պայքարում Անկախ Պետությունների Համագործակցության մասնակից պետությունների համագործակցության մասին համաձայնագրի՝ կողմերը համագործակցում են հետևյալ ձևերով՝» վերնագրով սլայդները:

Նշե՛ք, որ միջազգային համագործակցությանը վերաբերող նորմեր առկա են նաև մասնագիտական ուղղվածությամբ որոշ ակտերում: Օրինակ, համաձայն Մարդկանց, մարդկային օրգանների և հյուսվածքների առևտրի դեմ պայքարում Անկախ Պետությունների Համագործակցության մասնակից պետությունների համագործակցության մասին համաձայնագրի 4-րդ հոդվածի՝ կողմերը համագործակցություն են իրականացնում հետևյալ հիմնական ձևերով՝

- օպերատիվ, քրեագիտական, վիճակագրական և այլ տեղեկատվության, այդ թվում՝ նախապատրաստվող և կատարված հանցագործությունների, այդ արարքներից ստացված եկամուտների օրինականացման և

դրանց մասնակից ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց մասին տեղեկությունների փոխանակում,

- օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ անցկացնելու մասին հարցումների կատարում,

- համակարգված օպերատիվ-հետախուզական և կանխարգելիչ միջոցառումների պլանավորում և իրականացում,

- նորմատիվ իրավական ակտերի, հրապարակումների և գիտամեթոդական նյութերի փոխանակում,

- աշխատանքի փորձի փոխանակում, աշխատանքային հանդիպումների, խորհրդատվությունների, խորհրդակցությունների, գործնական գիտաժողովների և սեմինարների, ինչպես նաև համատեղ գիտական հետազոտությունների անցկացում,

- մարդկանց առևտրի նպատակով համացանցի օգտագործումը կանխելուն և խափանելուն ուղղված համաձայնեցված միջոցների մշակում և իրականացում,

- անձնագրավիզային վերահսկողության տեղեկատվական համակարգի ներդրման փորձի փոխանակում, ներառյալ՝ բիոմետրիկ տվյալների օգտագործումը,

- աջակցության ցուցաբերում կադրերի պատրաստման և մասնագետների որակավորման բարձրացման գործում,

- մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների առևտրի զոհերի սոցիալական և բժշկական վերականգնման նոր մեթոդների մշակում և ներդրում:

Ցուցադրեք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Միջազգային ոստիկանական համագործակցության բնագավառում գործունեության հիմնական ոլորտներն են՝» վերնագրով սլայդը:

Ամփոփելով ասվածը՝ առանձնահատուկ ուշադրություն դարձրեք նրան, որ միջազգային ոստիկանական համագործակցության բնագավառում գոյություն ունի գործունեության հինգ հիմնական ոլորտ:

Դրանք են՝

1) հանցագործների հանձնման հայտերը,

2) փոխադարձ իրավական օգնության տարբեր դրույթներով պահանջագրերի ներկայացումը և կատարումն այնպիսի գործունեության համար, ինչպես օրինակ՝ տարածքի խուզարկումը հրամանագրով և ապացույցների առգրավումը, վկաների հարցաքննումը, իրեղեն ապացույցների ձեռքբերումը և այլն,

3) պաշտոնական պահանջագրեր ներկայացնելուց առաջ մեկ իրավապահ մարմնից մյուսին ուղղվող հայտերը՝ ապացուցման փաստերի գոյությունը կամ այլ կարգավիճակը որոշելու նպատակով,

4) մեկ իրավապահ մարմնից մյուսին ուղղվող օպերատիվ աջակցության հայտերը, օրինակ՝ վերահսկումը, առաքումների հսկողությունը, օպերատիվ զավթումները և այլն,

5) Եվրոպական ձերբակալման հրամանագիր և դատավարության փոխանցում՝ ԵՄ անդամ կամ թեկնածու պետության կողմից կայացված դատական որոշումը, որով մեկ այլ անդամ պետությունից պահանջվում է ձերբակալել կամ հանձնել հետախուզման մեջ գտնվող անձին՝ քրեական հետաքննությունը, բերման ենթարկելու որոշումը և կալանքի տակ պահելու հրամանագիրն ի կատար ածելու նպատակով:

Դասավանդողը պետք է ուշադրություն դարձնի հետևյալ հարցերին՝

Թրաֆիքինգի դեմ պայքարի գործընթացում միջազգային փաստաթղթերի մշակումը և դրանց անդամակցումը դեռ շարունակվում է բոլոր պետությունների կողմից: Այս հարցում բացառություն չէ նաև Հայաստանը: ՄԱԿ-ի Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ կոնվենցիայի 19-րդ հոդվածի համաձայն՝ մասնակից պետությունները քննարկում են երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրերի կամ պայմանավորվա-

ծությունների կնքման հնարավորությունը, որոնք հնարավոր կդարձնեն մեկ կամ մի քանի պետություններում քննության, քրեական հետապնդման կամ դատական քննության առարկա համարվող գործերի կապակցությամբ շահագրգիռ իրավասու մարմինների որոշմամբ համատեղ քննություններ անցկացնող օղակների ստեղծումը: Այդպիսի համաձայնագրերի կամ պայմանավորվածությունների բացակայության դեպքում համատեղ քննությունները կարող են անցկացվել յուրաքանչյուր առանձին դեպքում՝ ըստ համաձայնության: Համապատասխան մասնակից պետություններն ապահովում են այն մասնակից պետության ինքնիշխանության լիակատար հարգումը, որի տարածքում պետք է անցկացվի այդպիսի քննությունը, իսկ 26-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր մասնակից պետություն անհրաժեշտ միջոցներ է ձեռնարկում, որպեսզի խրախուսի այն անձանց, որոնք մասնակցում են կամ մասնակցել են կազմակերպված հանցավոր խմբերում, հետևյալ նպատակով.

ա) տրամադրելու տեղեկություն, որն իրավասու մարմինների համար օգտակար է այնպիսի հարցերի կապակցությամբ քննության և ապացուցման նպատակով, ինչպիսիք են՝

i) կազմակերպված հանցավոր խմբերի նույնականացման տվյալները, բնույթը, անդամների կազմը, կառուցվածքը, գտնվելու վայրը կամ գործունեությունը.

ii) կապերը, այդ թվում՝ միջազգային կապերը, այլ կազմակերպված հանցավոր խմբերի հետ.

iii) այն հանցագործությունները, որոնք կատարել են կամ կարող են կատարել կազմակերպված հանցավոր խմբերը.

բ) իրավասու մարմիններին տրամադրելու փաստացի, որոշակի օգնություն, որը կարող է նպաստել կազմակերպված հանցավոր խմբերի՝ իրենց պաշարնե-

ից կամ հանցագործություններից ստացված եկամուտներից զրկվելուն:

Նույն կոնվենցիայի 27-րդ հոդվածը ամրագրում է, որ մասնակից պետությունները, գործելով իրենց ներքին իրավական և վարչական համակարգերին համապատասխան, միմյանց հետ սերտորեն համագործակցում են սույն կոնվենցիայով ընդգրկված հանցագործությունների դեմ պայքարի համար իրավակիրառական միջոցների արդյունավետության բարձրացման նպատակով: Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն, մասնավորապես, արդյունավետ միջոցներ է ձեռնարկում, որոնք ուղղված են.

ա) իրենց իրավասու մարմինների, հիմնարկների և ծառայությունների միջև կապի ուղիների ամրապնդմանը կամ, որտեղ անհրաժեշտ է, դրանց տեղադրմանը՝ այն հաշվով, որ ապահովվի այն հանցագործությունների բոլոր կողմերի վերաբերյալ տեղեկության պատշաճ և արագ փոխանակումը, որոնք ընդգրկված են սույն կոնվենցիայով, ներառյալ՝ եթե շահագրգիռ մասնակից պետությունները դա պատշաճ կհամարեն, այլ տեսակի հանցավոր գործունեության հետ կապերը.

բ) այլ մասնակից պետությունների հետ սույն կոնվենցիայով ընդգրկված հանցագործությունների կապակցությամբ քննությունների անցկացման գործում համագործակցությանը՝ նպատակ ունենալով բացահայտել.

i) այդպիսի հանցագործությունների կատարման մեջ կասկածվող անձանց ինքնությունը, գտնվելու վայրը և գործունեությունը կամ առնչություն ունեցող այլ անձանց գտնվելու վայրը.

ii) հանցագործություններից ստացված եկամուտների կամ այդպիսի հանցագործությունների կատարման արդյունքում ստացված գույքի տեղափոխումը.

iii) գույքի, սարքավորումների կամ այլ միջոցների տեղափոխումը, որոնք օգտագործվել են կամ նախատեսվել են այդպիսի հանցագործություններ կատարելու ժամանակ օգտագործելու համար.

գ) համապատասխան դեպքերում անհրաժեշտ առարկաների և անհրաժեշտ քանակությամբ նյութերի տրամադրումը՝ վերլուծության կամ քննության նպատակների համար.

դ) աջակցությանը՝ իրենց իրավասու մարմինների, հաստատությունների և ծառայությունների միջև արդյունավետ համակարգմանը և աշխատակիցների ու այլ փորձագետների փոխանակման խրախուսմանը, ներառյալ շահագրգիռ մասնակից պետությունների կողմից երկկողմ համաձայնագրերի կամ պայմանավորվածությունների կնքման պայմանը, աշխատակիցներին ըստ կապերի ուղարկելուն.

ե) մյուս մասնակից պետությունների հետ կազմակերպված հանցավոր խմբերի կողմից կիրառվող որոշակի միջոցների և մեթոդների մասին տեղեկության փոխանակմանը, ներառյալ, պատշաճ դեպքերում, երթուղիները, տրանսպորտի միջոցները, ինչպես նաև անձը հաստատող կեղծ փաստաթղթերի, փոփոխված կամ կեղծ փաստաթղթերը կամ իրենց գործունեությունը թաքցնելու այլ միջոցների օգտագործումը.

զ) տեղեկության փոխանակմանը և, պատշաճ դեպքերում, սույն կոնվենցիայով ընդգրկվող հանցագործությունները ժամանակին բացահայտելու նպատակով կիրառավող վարչական և այլ միջոցների համակարգմանը:

Քանի որ թրաֆիքինգի դեմ պայքարում կարևոր դեր են խաղում միջազգային կազմակերպությունները, ապա անհրաժեշտություն է առաջանում ներկայացնելու դրանցից մի քանիսի վերաբերյալ ընդհանուր տեղեկություն՝ իրազեկվածությունը բարձրացնելու և այդ կարո-

ղությունների գործնական կիրառումը ապահովելու նպատակով:

Ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Ինտերպոլ» վերնագրով սլայդը:

Մեկնաբանե՛ք, որ Ինտերպոլն ամենախոշոր ոստիկանական կազմակերպությունն է աշխարհում: Այն հիմնադրվել է 1923 թ.-ին՝ նպաստելու քրեական ոստիկանության միջազգային համագործակցությանը, և ներկայումս ունի 184 անդամ պետություն: Այն սատարում և աջակցում է բոլոր այն կազմակերպություններին, մարմիններին և ծառայություններին, որոնց առաքելությունն է կանխարգել և պայքարել միջազգային հանցավորության դեմ:

Ֆրանսիայի Լիոն քաղաքում գտնվող Ինտերպոլի գլխավոր քարտուղարության միջոցով ապահովվում է ոստիկանությունները կապող հաղորդակցման համակարգը: Կազմակերպության ուշադրության տակ գտնվող առաջնային ոլորտներն են՝ հասարակական անվտանգությունը և ահաբեկչությունը, հանցավոր կազմակերպությունները, թմրամիջոցների հետ կապված հանցագործությունները, ֆինանսական և բարձր տեխնոլոգիաների հետ կապված հանցագործությունները, թրաֆիքինգը և հետախուզվող անձանց որոնման աջակցությունը: Ինտերպոլի կարևորագույն խնդիրներից մեկը մասնակից պետություններին ահազանգելն է այն անձանց վերաբերյալ, որոնք հետախուզվում են տարբեր պետությունների իրավապահ մարմինների կողմից: Թրաֆիքինգով զբաղվող անձին որոնելու դեպքում նրան Ինտերպոլի կողմից հետախուզվող անձանց ցուցակում ընդգրկելու՝ միջազգային հետախուզում հայտարարելու հայտը պետք է ներկայացվի անդամ պետության ներպետական ոստիկանության կողմից:

Գլխավոր քարտուղարությունը, հանդիսանալով համակարգող մարմին, իր անդամներին տրամադրում է

մուտքի հնարավորություն քրեական տեղեկատվության միջազգային տվյալների բազա, ինչպես նաև ամփոփագրում է հատուկ հանցագործությունների, սխեմաների և միտումների համաշխարհային պատկերը:

Ոստիկանության համաշխարհային կապի համակարգից, քրեական տվյալների բազաներից և վերլուծական ծառայություններից բացի՝ Ինտերպոլն ապահովում է նաև ոստիկանական ծառայությունների օպերատիվ աշխատանքի կանխազդական աջակցությունը, օրինակ՝ տեղեկատվության փոխանակման, միջազգային համագործակցությանը նպաստելու և անդամ երկրների համատեղ օպերատիվ գործունեությունը համակարգելու միջոցով:

Ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Եվրոպոլ» վերնագրով սլայդը:[7]

Մեկնաբանե՛ք, որ Եվրոպոլը ԵՄ իրավապահ կազմակերպությունն է, որը տեղակայված է Հաագայում և զբաղվում է քրեական հետախուզությամբ: Դրա նպատակն է բարելավել միջազգային կազմակերպված հանցավորության և ահաբեկչության կանխարգելմանն ու հակազդմանն ուղղված համագործակցությունը մասնակից երկրների իրավասու մարմինների միջև: Սկսած 2002 թ.-ից՝ Եվրոպոլի մանդատն ընդգրկում է միջազգային հանցավորության բոլոր լուրջ ձևերն ըստ Եվրոպոլի մասին կոնվենցիայի հավելվածում բերված ցանկի, այդ թվում՝ թրաֆիքինգը: Այս հանցատեսակի առնչությամբ Եվրոպոլը ճանաչում է ԵԽ-ի շրջանակային որոշման մեջ բերված սահմանումը:

Եվրոպոլը ոչ միայն աջակցում է իրեն անդամակցող պետություններին թրաֆիքինգի և այլ հանցատե-

---

[7] Չնայած Հայաստանի Հանրապետությունը չի հանդիսանում Եվրոպոլի անդամ պետություն, բայց այս տեղեկատվությունը նպատակահարմար է իմանալ:

սակների դեմ պայքարում, այլև բանակցել է երկկողմ օպերատիվ կամ ռազմավարական համաձայնագրեր այլ միջազգային կազմակերպությունների և պետությունների, օրինակ՝ Բուլղարիայի, Ռումինիայի և Ռուսաստանի հետ:

Նշե՛ք, որ թեև Հայաստանը Եվրոպոլի անդամ պետություն չէ, բայց տրամադրվող տեղեկատվությունն անհրաժեշտ են:

Յուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Եվրոպոլի կապավոր սպաներ» վերնագրով սլայդը:

Մեկնաբանե՛ք, որ երկրների պահանջով Եվրոպոլը նպաստում է տեղեկատվության փոխանակմանը Եվրոպոլի կապավոր սպաների միջև (ԵԿՍ)՝ ազգային օրենսդրությանը համապատասխան: ԵԿՍ-ները գործուղվում են Եվրոպոլ անդամ պետությունների կողմից՝ որպես ազգային իրավապահ մարմինների ներկայացուցիչներ: Եվրոպոլը նաև համակարգում և տրամադրում է օպերատիվ վերլուծություն՝ անդամ պետությունների իրավապահների աշխատանքին աջակցելու նպատակով, տրամադրում է ռազմավարական զեկույցներ (օրինակ՝ սպառնալիքների գնահատումներ) և հանցատեսակների վերլուծություններ՝ անդամ պետությունների կողմից և երրորդ անձանց կողմից տրամադրված տեղեկատվության և օպերատիվ տվյալների հիման վրա, ապահովում է փորձագիտություն և տեխնիկական աջակցություն ԵՄ-ում իրականացվող հետաքննությունների և օպերատիվ միջոցառումների համար:

Երկկողմ համաձայնագրերի հիման վրա կապավոր սպաները իրենց հայրենիքից գործուղվում են երրորդ երկրում աշխատելու համար՝ ընդունող մարմինների հետ ունեցած համաձայնությամբ: Տեղում գտնվող կապավոր սպաների միջոցով հաստատվող երկկողմ կապերի օգտագործումը վերջին տարիներին չափա-

զանց օգտակար է: Վստահությունը, որը տեղեկատվության փոխանակման հիմքն է, ավելի արագ ու հեշտ է ձևավորվում անհատական շփմամբ: Առօրյա կապերի և համատեղ աշխատանքի միջոցով ձևավորվում է երկու երկրներում տիրող իրավիճակի ընկալում, ընդ որում՝ կարելի է համեմատել և հասկանալ տարբեր աշխատաոճերը և փոխանակել խորհուրդներով: Այս կապերի միջոցով օպերատիվ տվյալների և տեղեկատվության փոխանակումն ավելի արագ և ուղղակիորեն է ընթանում՝ շրջանցելով բարդ վարչարարական ընթացակարգերը և բարձրացնելով արդյունավետությունը: Ավելին, այս համակարգը թույլ է տալիս մոտիկից հետևել առանձին գործերին հետաքննության ընթացքում՝ ապահովելով արդյունավետ և անխափան համակարգում այլ երկրներում գտնվող համապատասխան գործընկերների հետ:

Ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «Եվրոջաստ» վերնագրով սլայդը:

Մեկնաբանե՛ք, որ Եվրոջաստը ԵՄ մարմին է, որը հիմնադրվել է 2002 թ. և տեղակայված է Հաագայում: Այն ստեղծվել է՝ բարձրացնելու անդամ պետությունների իրավասու հետաքննչական և դատախազական մարմինների աշխատանքի արդյունավետությունը լուրջ և կազմակերպված անդրազգային հանցագործությունների հետաքննության և դատական հետապնդման շրջանակներում: 25 անդամ պետություններից յուրաքանչյուրը ներկայացված է Եվրոջաստում ազգային անդամի կողմից, որը կարող է լինել դատախազ, քննիչ կամ դատավոր: Ընդ որում, Եվրոջաստն իր տեսակում առաջին կազմակերպությունն է: Գործնական տեսակետից և օպերատիվ աշխատանքի համատեքստում Եվրոջաստը ջանում է բարելավել դատական համագործակցության և փոխադարձ իրավական աջակցությանն առնչվող այն առկա փաստաթղթերի բոլոր տեսակների աշխատանքը,

որոնք օգտագործվում են ԵՄ-ում (համապատասխան փաստաթղթերի օրինակներ են՝ 1959 թ. ԵԽ-ի Կոնվենցիան քրեական գործերում փոխադարձ աջակցության մասին, ԵՄ խորհրդի շրջանակային որոշումը համատեղ հետաքննչական խմբերի մասին): Եվրոջաստն օժտված է լրացուցիչ լիազորությամբ՝ ԵՄ նախարարական խորհրդին իր տարեկան զեկույցում ներկայացնելու հանձնարարականներ և առաջարկություններ օրենսդրության և/կամ դատական համագործակցության ոլորտում ընթացակարգերի արդյունավետության վերաբերյալ:

Եվրոջաստի հիմնական նպատակներն են անդամ պետություններում բարելավել իրավասու ազգային մարմինների՝ միմյանց հետ համագործակցելու կարողությունները և առաջացնել անդրազգային հետաքննությունների ավելի լավ համակարգում՝ մեծապես արժեքավորելով հղումները հստակ գործերին աջակցության և համակարգման համար: Եվրոջաստը կարող է նաև աջակցել անդամ պետություններին երրորդ պետությունների իրավասու մարմինների հետ համագործակցելու հարցում, եթե գոյություն ունեն տվյալ երրորդ պետության հետ համագործակցության մասին համաձայնագրեր կամ ձեռք են բերվել այլ համաձայնություններ: Եվրոջաստը կարող է կարևոր դերակատարում ունենալ իրեն ուղղորդված կազմակերպված հանցավորության վերաբերյալ բոլոր գործերի, այդ թվում՝ թրաֆիքինգի գործերի հարցում:

Նշե՛ք, որ չնայած Հայաստանը Եվրոջաստի անդամ պետություն չէ, սակայն տրամադրվող տեղեկատվությունն անհրաժեշտ է, քանի որ Եվրոջաստը կարող է աջակցել նաև ՀՀ իրավապահ մարմիններին:

Ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «UNODC» վերնագրով սլայդը:

Մեկնաբանե՛ք, որ UNODC-ն թմրամիջոցների և հանցավորության դեմ պայքարի ՄԱԿ-ի վարչությունն է, որի հիմնական նպատակն է պայքարը թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության և այլ հանցագործությունների դեմ, և քանի որ թրաֆիքինգը հանդիսանում է համաշխարհային խնդիր և կապված է կազմակերպված հանցավորության հետ, UNODC-ն բազմաթիվ ուսումնասիրություններ և հետազոտություններ է կատարել ինչպես կազմակերպված հանցավորության մասին ընդհանրապես, այնպես էլ՝ կապված թրաֆիքինգի հետ: Մասնավորապես, UNODC-ն պատրաստել է ձեռնարկ մասնակից պետությունների օրենսդիր մարմինների համար ՄԱԿ-ի Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ կոնվենցիայի պահանջները և տեխնիկական աջակցություն իրականացնելու վերաբերյալ: UNODC-ի միջոցով իրականացվել է միջոցների մշակում թրաֆիքինգի վիճակը պարզելու և համալիր գնահատելու համար, որոնք կիրառվել են Ֆիլիպիններում, Տոգոյում, Նիգերիայում, Բենինում և այլ երկրներում: Այդ միջոցներից են հարցաթերթիկները իրավապահ մարմինների, միգրացիոն ծառայության, դատավորների, պետական տեսչությունների և նախարարությունների, Ինտերպոլի և այլ մարմինների ու կազմակերպությունների համար: Միևնույն ժամանակ UNODC-ն, համագործակցելով ՄԱԿ-ի այլ ստորաբաժանումների հետ (UNICRI, UNICEF և այլն), մշակում և կազմում է նաև այլ ծրագրեր՝ ուղղված թրաֆիքինգի կանխարգելմանը:

Յուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում» դիդակտիկ նյութի «ICMPD» վերնագրով սլայդը:

Մեկնաբանե՛ք, որ ICMPD-ն միգրացիոն քաղաքականության զարգացման միջազգային կենտրոն է: Այն պատրաստել է թրաֆիքինգի խնդրի լուծման նպատակով համալիր ծրագիր, որը և իրագործել է Հարավարևելյան Եվրոպայի որոշ երկրներում:

Այնուհետև ունկնդիրներին հիշեցրե՛ք, որ գոյություն ունի թրաֆիքինգի զոհ դառնալու կրկնակի վտանգը, ինչի հետ կապված՝ պայքարի որոշ միջոցներ կարելի է իրականացնել զոհերին աջակցելու և պաշտպանելու ելանակով: Մանավանդ, որ զոհը կհամագործակցի իրավապահ մարմինների հետ և կնպաստի հանցագործների հայտնաբերմանը միայն պաշտպանված լինելու դեպքում, երբ նա կունենա իր անվտանգության երաշխիքներ:

Մինչ բուն նյութը ներկայացնելը ներածության ձևով ունկնդիրներին պատմե՛ք հետևյալը. Թրաֆիքինգի դեն պայքարի ոլորտում քրեական արդարադատության համակարգը պետք է ներառի ոչ միայն թրաֆիքինգ իրականացնողներին պատժելու, այլ նաև թրաֆիքինգից տուժած անձանց պաշտպանելու և օժանդակելու մեխանիզմներ: Պաշտպանության և օժանդակության միջոցառումների իրագործումը պետք է կախված չլինի քրեական գործի շրջանակներում իրավապահ մարմինների հետ համագործակցելու՝ թրաֆիքինգից տուժած անձի պատրաստակամությունից. այլ կերպ ասած, թրաֆիքինգի դեմ պայքարում կարևորվում են նախ և առաջ մարդու իրավունքները: Լավագույն տարբերակն այն է, որ թրաֆիքինգից տուժած բոլոր անձանց տրվի առնվազն 30 օր ժամանակ՝ խորհելու համար (reflection period):

Տուժողների պաշտպանության և օժանդակության ամբողջական քաղաքականությունը պետք է ներառի ՄԱԿ-ի Արձանագրությունում և ԵԽ Կոնվենցիայում ամրագրված բաղադրիչները: Որպեսզի թրաֆիքինգի դեմ պայքարի մեխանիզմների հիմքում դրվեն մարդու իրավունքները, տուժողների պաշտպանության և օժանդակության քաղաքականության մեխանիզմներից պետք է կարողանան օգտվել թրաֆիքինգից տուժած բոլոր անձինք՝ առանց որևէ պայմանի, ընդ որում՝ նշված մեխա-

նիզմները մշակելիս պետք է հաշվի առնել նրանց պահանջմունքների մասին հոգալու անհրաժեշտությունը: Այս օժանդակության գործընթացում կարևորվում են ինչպես պետական ու միջազգային, այնպես էլ հասարակական կազմակերպությունների դերն ու նշանակությունը:

Այնուհետև ներկայացրեք հասարակական կազմակերպությունների (այսուհետ՝ ՀԿ) դերը գոհակենտրոն քաղաքականության ու գոհերի աջակցության ու պաշտպանության հարցում: Հակիրճ ներկայացրեք ՀԿ-ների գործունեությունը և դրանց գործունեության իրավական հիմքը:

ՀԿ-ները հաճախ ստեղծվում և ֆինանսավորվում են և պետական, և բարեգործական կազմակերպությունների կողմից՝ որպես թրաֆիքինգից տուժած անձանց պաշտպանության և օժանդակության ծառայություններ մատուցող կառույցներ: Քրեական գործերի քննության առումով ՀԿ-ների դերը պետք է հստակորեն սահմանված լինի և համակարգվի այնպիսի գործիքներով, ինչպիսիք են փոխըմբռնման հուշագրերը, ուղեգրման ազգային մեխանիզմները և (կամ) գործողությունների ազգային ծրագրերը:

ՀԿ-ների գործունեությանը կարող է մասնակցել նաև պետությունը, որը օրենքով սահմանված կարգով ապահովում է կազմակերպության իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանությունը: Կազմակերպություններն իրենց կամ պետական մարմինների ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների նախաձեռնությամբ կարող են պայմանագրային կամ փոխադարձ համաձայնության այլ ձևերով ամբողջությամբ իրականացնել կամ մասնակցել պետական մարմինների ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների սոցիալական, առողջապահական, կրթական, դաստիարակչական, մշակութային, մարզական և այլ հասարակական նշա-

նակություն ունեցող ծրագրերի, այլ միջոցառումների: Արգելվում է պետական մարմինների և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու նրանց պաշտոնատար անձանց միջամտությունը կազմակերպության գործունեությանը, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի:

Ցանկացած ՀԿ, համաձայն ՀՀ 2001 թ. դեկտեմբերի 4-ի «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» օրենքի 22-րդ հոդվածի, իր կանոնադրությանը համապատասխան, կարող է անդամակցել միջազգային և օտարերկրյա ոչ կառավարական, ոչ առևտրային կազմակերպություններին և ունենալ միջազգային այլ կապեր: Կազմակերպությունը, իր կանոնադրությանը համապատասխան, կարող է այլ պետություններում ստեղծել առանձնացված ստորաբաժանումներ՝ այդ պետությունների օրենսդրությամբ սահմանված կարգով, եթե ՀՀ միջազգային պայմանագրերով այլ բան նախատեսված չէ: Այսինքն՝ միևնույն ՀԿ-ն, ունենալով ստորաբաժանումներ տարբեր երկրներում, կարող է դյուրին դարձնել թրաֆիքինգի դեմ համակարգված պայքարի իրականացումը և թրաֆիքինգի զոհերի պաշտպանությունը:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում տարեցտարի ավելանում է միջազգային և օտարերկրյա ոչ կառավարական և ոչ առևտրային կազմակերպությունների առանձնացված_ներկայացուցչությունների քանակը, նրանց գործունեությունը ՀՀ-ում նույնպես կարգավորվում է վերը նշված օրենքով, որում նշված է, որ ՀԿ--ների գործունեությունը կանոնակարգող դրույթները տարածվում են նաև միջազգային և օտարերկրյա ոչ կառավարական, ոչ առևտրային կազմակերպությունների՝ ՀՀ-ում գործող առանձնացված ստորաբաժանումների գործունեության վրա:

ՀԿ-ները կարևոր գործընկերներ են հատկապես կանխարգելմանն ու պաշտպանությանն ուղղված հար-

ցերում, սակայն կարող են նաև առանցքային դերակատարում ունենալ կառավարությանը դատական հետապնդման ոլորտում աջակցելու հարցում՝ սկսած թրաֆիքինգի զոհերի նախնական նույնացման հարցում իրենց դերակատարումից դատաքննությունից առաջ, դրա ընթացքում և դրանից հետո, այդ թվում՝ իրավական, բժշկական և հոգեբանական օգնության տրամադրմամբ, ինչպես նաև հայրենիք վերադարձին և վերաինտեգրմանը նպաստելով (եթե այդպես է ցանկանում զոհը) կամ էլ հասարակությունում ինտեգրմանն օժանդակելով, եթե զոհին շնորհվել է բնակչի կարգավիճակ:

Այդուհանդերձ, այդ կազմակերպություններն իրենց դերակատարումն իրականացնելու համար ունեն կառավարության ուշադրության և աջակցության կարիքը: Ընդհանուր ձևակերպմամբ՝ օրենսդիրը պետք է արտահայտի ազգային և միջազգային ասպարեզում ամրապնդվելու իր պարտավորությունը, որպեսզի ստեղծի այնպիսի դաշտ, որի ներքո ՀԿ-ները և քաղաքացիական հասարակության միավորումները կարողանան բարգավաճել և շարունակաբար իրականացնել իրենց ծրագրերը: Թրաֆիքինգի դեմ պայքարում քաղաքացիական հասարակության մասնակցությունը կարող է ընդունել տարբեր ձևեր, ընդ որում՝ տարբեր երկրներում օգտագործվել են տարբեր մոդելներ, սակայն էական նշանակություն ունի այն, որ քաղաքացիական հասարակությունը որպես լիարժեք մասնակցող գործընկեր հանդես գա թրաֆիքինգի հակազդմանն ուղղված կառավարության ցանկացած նախաձեռնությունում: Քաղաքացիական հասարակության մասնակցությունը թրաֆիքինգի դեմ պայքարում պետք է ապահովվի և խրախուսվի օրենսդրի կողմից՝ ոչ միայն ընդգրկելով քաղաքացիական հասարակության մասնակցությունը թրաֆիքինգի հակազդման ռազմավարություններում, այլև գործարկե-

լով այս նպատակին ծառայող համարժեք և բավարար ֆինանսավորման մեխանիզմներ:

Օրինակ՝ Ինդոնեզիայի 2002 թ. Կանանց և երեխաների թրաֆիքինգի վերացման մասին ազգային գործողությունների ծրագիրը պահանջում է թրաֆիքինգի դեմ պայքարում որդեգրել ինտեգրված մոտեցում, որում ընդգրկվեն քաղաքացիական հասարակությունը և հատկապես՝ ՀԿ-ները, արհմիությունները, դասախոսները և ակտիվիստները:

Թրաֆիքինգի դեմ պայքարող ՀԿ-ները գործում են երկու կարևոր՝ ներկայացուցչական և խորհրդատվական մոդելների հիման վրա:

Ներկայացուցչական մոդելը, որն ավելի ընդգրկուն է թրաֆիքինգի հակազդմանն ուղղված կառավարության ջանքերում, ՀԿ-ների լիարժեք գործընկերությունն ապահովելու համար, ներառում է թրաֆիքինգի հիմնախնդրով զբաղվող ՀԿ-ների ներկայացուցիչների ընդգրկումը թրաֆիքինգի հակազդման քաղաքականությունների կենսագործմամբ զբաղվող ազգային միջգերատեսչական մարմնի կազմում:

Ի տարբերություն դրա՝ խորհրդատվական մոդելը ներգրավում է ՀԿ-ներին խորհրդատվական հիմունքներով, այլ ոչ թե թրաֆիքինգի հակազդման քաղաքականությունների կենսագործմամբ զբաղվող ազգային միջգերատեսչական մարմնի կազմում: Որպես այդպիսիք՝ թրաֆիքինգի խնդրով զբաղվող քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչներն օրենքով լիազորված են կառավարության կողմից որպես խորհրդատուներ պարբերաբար ներգրավվել այս գործընթացին: Սա կարող է ընդգրկել նման կազմակերպությունների կողմից պատրաստված զեկույցների լսումը քաղաքականության մշակմանը և կատարելագործմանն ուղղված խորհրդարանական նիստերում, նրանց ընդգրկումը որպես խորհրդատուների խորհրդարանի կողմից իրականաց-

վող հետազոտություններում և հետաքննություններում կամ նրանց ներգրավումը որպես անկախ փորձագետների քաղաքականության գնահատման համար:

3. Նյութեր բաժանման համար

Բաժանվող նյութ թիվ 1 - «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ 2007 թ. հոկտեմբերի 22-ի օրենք,

Բաժանվող նյութ թիվ 2 - «Դատախազության մասին» ՀՀ 2007 թ. փետրվարի 22-ի օրենք,

Բաժանվող նյութ թիվ 3 - «Աշխատանքի պետական տեսչության մասին» ՀՀ 2005 թ. մարտի 24-ի օրենք,

Բաժանվող նյութ թիվ 4 - «Փաստաբանության մասին» ՀՀ 2004 թ. դեկտեմբերի 14-ի օրենք,

Բաժանվող նյութ թիվ 5 - «Սահմանապահ զորքերի մասին» ՀՀ 2001 թ. նոյեմբերի 20-ի օրենք,

Բաժանվող նյութ թիվ 6 - «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ 2001թ. դեկտեմբերի 4-ի օրենք,

Բաժանվող նյութ թիվ 7 - «Ոստիկանության մասին» ՀՀ 2001 թ. ապրիլի 16-ի օրենք,

Բաժանվող նյութ թիվ 8 - «Ոստիկանությունում ծառայության մասին» ՀՀ 2002 թ. հուլիսի 3-ի օրենք,

Բաժանվող նյութ թիվ 9 – ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք:[8]

---

[8] Այս նյութերը տրամադրվելու են էլեկտրոնային տարբերակով՝ սկավառակի վրա:

IV. Համագործակցություն

Նպատակ 1. Միջազգային համագործակցություն

Ռազմավարություն 1. Մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի կազմակերպման նպատակով լայնորեն համագործակցել Հայաստանի Հանրապետությունում հավատարմագրված միջազգային և հասարակական կազմակերպությունների հետ:

Ռազմավարություն 2. Շարունակել զարգացնել պետական կառույցների և միջազգային ու տարածաշրջանային կազմակերպությունների (ՄԱԿ, ԱՄԿ, ՄՄԿ, ԵԽ, ԵԱՀԿ, ԱՊՀ, ՀԱՊԿ, ՍԾՏՀ և այլն) համագործակցությունը մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի, զոհերի ուղղորդման, նրանց պաշտպանության, վերականգնողական կենտրոնների աշխատանքների բարելավման ուղղությամբ:

Ռազմավարություն 3. Մարդկանց շահագործում (թրաֆիքինգ) հանցագործություն իրականացնողների և զոհերի հայտնաբերման ու վերջիններիս շահագործումից ազատելու նպատակով ընդլայնել և բարելավել համագործակցությունը դիվանագիտական հաստատությունների, օտարերկրյա իրավապահ մարմինների ու մասնագիտացված միջազգային կազմակերպությունների (Ինտերպոլ, Եվրապոլ) հետ:

Ռազմավարություն 4. Բարելավել փոխհամագործակցությունն օտարերկրյա իրավապահ մարմինների հետ՝ թրաֆիքինգով զբաղվողներին, այդ թվում՝ հետախուզման մեջ գտնվողներին հայտնաբերելու և պատասխանատվության ենթարկելու, ինչպես նաև հանցագործությունների վերաբերյալ ապացույցներ կուտակելու նպատակով:

Նպատակ 2. Տարածաշրջանային և միջգերատեսչական համագործակցություն

Ռազմավարություն 1. Մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ համատեղ պայքարում ամրապնդել գործնական կապերը տարածաշրջանային մակարդակով, մասնավորապես՝ տարանցման և նպատակակետ երկրների գործընկերների հետ՝ հետագա ընդլայնման հեռանկարով:

Ռազմավարություն 2. Ընդլայնել համագործակցությունը սահմանային վերահսկողության մարմինների միջև, այդ թվում՝ նաև ուղիղ կապ հաստատելու և ամրապնդելու միջոցով:

Ռազմավարություն 3. Մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի ընդլայնման համար արդյունավետորեն օգտագործել ստեղծված և գործող տեղական ու տարածաշրջանային ոչ կառավարական կազմակերպությունների, ինչպես նաև զանգվածային լրատվամիջոցների ցանցերը:

Ռազմավարություն 4. Բարելավել փոխհամագործակցությունը ՀՀ տարածքային ստորաբաժանումների հետ՝ ըստ ոլորտների, այդ նպատակով, ըստ անհրաժեշտության, մշակել և ներդնել համապատասխան կանոնակարգեր:

Ակնկալվող արդյունքները

1. Ազգային ծրագրի իրականացմանն օժանդակելու նպատակով կշարունակվի համագործակցությունը ոլորտում ներգրավված բոլոր միջազգային ու տարածաշրջանային կազմակերպությունների և դոնոր երկրների հետ:

2. Կշարունակվեն ընդլայնվել և խորանալ կապերը տարածաշրջանի իրավապահ, սահմանային վե-

բահսկման մարմինների ու մասնագիտացված միջազգային կազմակերպությունների միջև:

3. Կապահովվի մարդկանց շահագործում (թրաֆիքինգ) հանցագործությունների հետաքննման և բացահայտման մասին տեղեկատվության փոխանակումը:

4. Կապահովվեն միջազգային և հասարակական կազմակերպությունների օգնությունն ու օժանդակությունը հանրապետությունում մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ առավել արդյունավետ պայքարի կազմակերպմանը:

5. Կբարելավվի աշխատանքային կապը միջգերատեսչական մակարդակով, և կհստակեցվեն տարածքային համագործակցության ընթացակարգերը:

4. Հարցեր քննարկման համար

1. Ի՞նչ է թրաֆիքինգի կանխարգելումը և ինչպիսի՞ հիմնական ուղղություններով է այն իրականացվում:

2. Թրաֆիքինգի պայքարի ինչպիսի՞ միջոցներ գոյություն ունեն:

3. Ինչպիսի՞ ընդհանուր և հատուկ պայքարի միջոցներ կան:

4. Ինչպե՞ս է իրականացվում սոցիալական կանխարգելումը, և կանխարգելման ի՞նչ ձևեր կան:

5. Ինչպե՞ս է իրականացվում թրագիքինգի կանխարգելման միջազգային համագործակցությունը:

6. Ո՞ր միջազգային կազմակերպություններն են զբաղվում թրաֆիքինգի կանխարգելմամբ:

7. Ի՞նչպիսի մասնակցություն են ունենում թրաֆիքինգի կանխարգելման գործընթացում հասարակական կազմակերպությունները:

5. Սլայդներ:[9]

Թրաֆիքինգի կանխարգելումը ՀՀ-ում:

[9] Սլայդները տրամադրվելու են էլեկտրոնային տարբերակով՝ սկավառակի վրա: